

NARODNA BANKA JUGOSLAVIJE

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

1999

ПРЕГЛЕД ГЛОБАЛНИХ КРЕТАЊА

Привредна кретања у земљи

Кључни фактор који је допринео слабљењу привредне конјунктуре било је бомбардовање Југославије, које су извршиле чланице НАТО-а.

Кључни фактор који је допринео слабљењу привредне конјунктуре у земљи и погоршању свих важнијих економских показатеља у 1999. години било је бомбардовање Југославије које су извршиле чланице НАТО-а, што је проузроковало велике људске жртве и разарање индустријских, војних и инфраструктурних објеката. Ако томе додамо и негативне ефекте уведених економских санкција међународне заједнице, онда није тешко објаснити смањење реалног друштвеног производа од 23,5% у односу на 1998. годину. Према проценама Савезног завода за статистику (СЗС), реални друштвени производ је у 1999. години (по текућим ценама) износио 144,5 милијарди динара, или 11,5 милијарди САД долара.

Индустријска производња је забележила смањење од 23%.

Индустријска производња је истовремено забележила смањење од 23%. Степен коришћења капацитета у индустрији био је мањи него у претходној години у свим њеним гранама. Укупно коришћење капацитета је са 36% у 1998. години сведено на 28%¹⁾. Највећи пад производње забележен је код деривата нафте, црне и обојене металургије, металског комплекса и хемијске индустрије. Према претходним подацима СЗС, релативно мање смањење производње забележено је код робе за широку потрошњу (15%) у односу на производњу материјала за репродукцију (19%) и производњу средстава рада (35%). Заносленост је наставила да се смањује и њено смањење у 1999. години је износило 8%.

Пораст производње у пољопривреди био је ипак скроман и износио је 3%.

Пораст производње у пољопривреди био је ипак скроман и у посматраном периоду је износио 3%, а у шумарству 6%. Недостатак трајнијих извора финансирања, диспаритетни цена, увозна ограничења која је намећула Европска унија, као и екстензивни карактер пољопривредне производње су, поред суше, фактори који су пресудно утицали на лошије резултате у односу на очекиване. Број запослених у друштвеном сектору пољопривреде и рибарства био је мањи за 7,4% у односу на 1998. годину.

Пад грађевинске активности, мерен ефективним часовима рада, износио је 21%.

Смањење инвестиција последњих година, као и застој у грађњи у ратном периоду, утицали су на још изразитији пад грађевинске активности у односу на претходне године и тај пад је, мерен ефективним часовима рада, износио 21%. Међутим, у другој половини године, у периоду обнове порушених инфраструктурних објеката, грађевинска активност је интензивирана. Број запослених у друштвеном сектору грађевинарства био је мањи за 11,7%.

¹⁾ Процена НБЈ сачињена на основу података СЗС.

Физички обим саобраћајних услуга је смањен за 50%.

На основу процена СЗС, физички обим саобраћајних услуга је у 1999. години смањен за 50%. Највећи пад активности забележен је код авио-саобраћаја услед ембарга на летове ЈАТ-а, а због разорене саобраћајне инфраструктуре, веома велико смањење промета остварено је и код речног, поморског и железничког саобраћаја.

Промет робе у трговини на мало друштвеног сектора ипак је забележио реални пад.

Промет робе у трговини на мало друштвеног сектора забележио је реални пад од 19%, а у трговини на велико 18%. Стварни обим промета био је знатно већи будући да статистичком нису обухваћене трансакције на сивом тржишту, чији је удео у друштвеном производу у порасту.

Залихе робе у трговини биле веће него крајем 1998. године.

Залихе робе у трговини на мало, као и у трговини на велико су, крајем 1999. године, биле веће него крајем 1998, што је резултат инфлационих очекивања и повећаног администрирања у области цена. Према прелиминарним проценама, друштвени производ трговине је у односу на 1998. годину смањен за око 25%, а број запослених за 11,4%.

Укупна запосленост је смањена како у привреди, ипак и у ванпривреди.

Укупна запосленост је смањена како у привреди, ипак и у ванпривреди. Према прелиминарним подацима СЗС, број запослених у привредним делатностима друштвеног сектора био је за 9,2% мањи него у 1998. години, а у ванпривредним делатностима истог сектора за 2,8%. У истом периоду повећан је и број незапослених за 6,2%, ипак да је стопа незапослености²⁾ у 1999. години износила око 27%.

Лична потрошња је забележила реално смањење од 18,8%.

Лична потрошња је у 1999. години забележила реално смањење од 18,8%. Код масе исплаћених зарада регистрован је реални пад од 22% и њено учешће у укупним примањима становништва је, са 29%, колико је износило у 1998. години, ојало на 27%. Просечна нето-плата запослених била је реално за 15% нижа него у 1998. години.

Удео јавне потрошње у друштвеном производу износио је око 54%.

Према прелиминарним подацима Савезне владе, удео јавне потрошње у друштвеном производу у 1999. години износио је око 54%, с тим што није урачунао фискални дефицит у виду неизмирених обавеза јавног сектора. Укупна јавна потрошња је била превисока у односу на ниво оствареног друштвеног производа и фискални капацитет привреде. Бруто-приходи јавног сектора, укључујући и бруто-приходе социјалног осигурања, у 1999. години су били мањи за 22% у односу на 1998. Као и у прелиминарним годинама, приходи социјалног осигурања нису били довољни да покрију обавезе социјалног осигурања које су предвиђене пројекцијом. У оквиру јавних прихода, сразмерно брзи раст су имали приходи буџета федерације у односу на приходе републичких буџета и приходе општина.

Инвестициона потражња наставила је да опада, али је у другој половини године дошло до извесног оживљавања захваљујући почетку обнове земље.

Инвестициона потражња наставила је да опада у 1999. години, што је истовремено утицало на даље техничко-технолошко заостајање привреде и пораст стапена деинвестирања у тој години. Према проценама СЗС, стопа инвестиција је износила 14% оствареног друштвеног производа. У другој половини године дошло је до извесног оживљавања конјунктуре захваљујући почетку обнове разорених привредних и инфраструктурних капацитета.

Текући раст цена на мало је износио 50,1%.

Општи ниво цена у 1999. години био је виши него у прелиходне две године. Цене су се повећале услед смањења понуде домаће и увозне робе, и што ујкрот

²⁾ Стопа незапослености представља однос броја незапослених према броју запослених и незапослених (радно способних) становника.

мерама повећаној администрацији у области цена, односно контроли цена појединих производа. Текући раст цена на мало је износио 50,1%, док су цене произвођача у индустрији повећане за 61,1%, а трошкови живота за 53,9%. Раст цена и трошкови живота убрзан је у другој половини године, после агресије НАТО-а и након истека периода замрзавања цена за време рајног стања.

Међународно окружење

Показатељи привредних кретања у свету били су знатно повољнији од прогноза.

Показатељи привредних кретања у свету у 1999. години били су знатно повољнији од прогноза на почетку године. Очекује се да ће раст бруто друштвеног производа у 1999. години износити око 3%, што је за 0,5% више од раста у 1998. години. Такав раст у великој мери одражава економске прилике земаља југоисточне Азије, чији је опоравак у 1999. години био бржи од очекиваног. У Сједињеним Америчким Државама је наставаљен конјунктурни циклус раста, који је до сада најдужи у послератној економској историји; привредни раст у 1999. години, у односу на 1998, износио је 4,3%. Привредни раст у Европској унији, уз постојеће разлике између појединих земаља, у 1999. години је износио 2,2%.

Слабљење евра у односу на САД долар.

Слабљење евра у односу на САД долар у 1999. години последица је соријед привредног раста и нижих каматних става у зони евра него у Америци, одлива капиталала из земаља Европске уније у Сједињене Америчке Државе, улијања државе у законе тржишне економије, као и повећаној деловању корупције на свим нивоима.

Јапански јен је аиресирио у односу на САД долар за око 30%.

Као резултат рестриктивне монетарне политике централне банке Јапана, јапански јен је аиресирио у односу на САД долар за око 30%, иако да је курс од 147 јена за један долар из августа 1998. године износио 104 јена за један долар у децембру 1999. године.

На тржишту сировина најзначајнији догађај био је нагли скок цена нафте.

На тржишту сировина у 1999. години најзначајнији догађај био је нагли скок цена нафте. Цена од десет САД долара за барел, забележена средином фебруара 1999. године, упростиручена је и у фебруару 2000. године прешла је границу од 30 долара за барел. Тај неочекивани скок цена светске сировине резултат је договора земаља чланица ОПЕК-а о смањењу производње у 1999. години, кога су се произвођачи нафте, насупрот ранијим сличним договорима, стриктно придржавали. Смањена понуда нафте, уз истовремено повећање тражње за том сировином услед повећане економске активности у свету, а нарочито на тржиштима југоисточне Азије и у западној Европи, утицала је на такав раст цена нафте. Будуће кретање цена те сировине зависиће поједнако од њене глобалне тражње и поштовања лимита производње утврђених од стране земаља произвођача.

Економски односи са иностранством

Резултати у области економских односа са иностранством ложији од очекиваних, због негативних утицаја из међународног окружења и структурних дебаланса у домаћој привреди.

Резултати остварени у области економских односа са иностранством били су ложији од очекиваних како због негативних утицаја из међународног окружења, иако и због структурних дебаланса у домаћој привреди, који су се недовољно одразили и на спољнотрговинску размену. Поред тога, реална аиресијација динара и незадовољавајућа динамика либерализације спољнотрговинског режима додатно су отежавали робну размену, пре свега извоз. Нерегулисани односи са међународним финансијским и трговинским организацијама карактерисали су и 1999. годину.

У првом тромесечју укupan обим робне размене са иностранством смањен за 38,9%. Након престанка

Спољнотрговинска размена је током године испољила велике осцилације. У првом тромесечју је укupan обим робне размене са иностранством смањен за 38,9%, док је, услед разарања привредних капацитета током тромесечне

агресије, режисковано извесно побољшање размене у односу на рајини период, али уз висок годишњи раст сјољногтрговинског дефицита.

У условима рајиног сјања, Савезна влада је, на предлог Народне банке Југославије, донела нову девизну политику, усвојила нову пројекцију биланса, као и више уредби и мера у области економских односа са иностранством.

Дефицит текућих трансакција је износио 1.341 милион САД долара.

СР Југославија има веома низак сјепен концентracије извоза.

У укујној робној размени смањен релативни значај развијених земаља и земаља у развоју.

Смањен увоз сирове нафте и значајно повећан увоз деривата нафте, уз погоршан однос размене због раста курса долара у односу на евро.

Највећи део прихода од услуга остварен је у области саобраћаја.

Пад прихода је ублажен приливом средстава

агресије земаља НАТО-а и деловања економских санкција међународне заједнице, обим сјољногтрговинске размене у другој половини године смањен за 21,4% према истом периоду претходне године. Након престанка агресије, режисковано је извесно побољшање размене у односу на рајини период, али, будући да је увоз растао брже од извоза, то је имало за последицу висок годишњи раст сјољногтрговинског дефицита.

У условима рајиног сјања, Савезна влада је, на предлог Народне банке Југославије, донела нову девизну политику, усвојила нову пројекцију биланса, као и више уредби и мера у области економских односа са иностранством. Мере су се односиле на полагање девиза на рачуне код банака, продају девиза Народној банци Југославије, девизну штедњу, као и на режим извоза и увоза робе и услуга. Током године донето је више измена у сјољногтрговинском систему земље, иако да се, између осталог, више није мењао режим увоза и извоза. Уместо режима контингента, који је био на снази у првом тромесечју године, уведене су квоте. У време рајиног сјања, извоз и увоз робе који је утврђен у билансима, а од значаја је за одбрану земље и стабилности финансијског система, био је на режиму дозвола. Упркос честим променама тог режима током године, око 90% извоза било је либерализовано. На слободном режиму било је 84% укујне вредности увоза. У првом тромесечју 5% увоза било је на режиму контингента, а од 30. августа 2% укујне вредности увоза на квотама.

Дефицит текућих трансакција је у 1999. години износио 1.341 милион САД долара, што је резултат трговинског дефицита од 1.798 и суфицита по основу неробних трансакција од свега 457 милиона долара. Такав дефицит текуће биланса плаћања већи је за једну петину од дефицита забележеног у 1998. години. Извоз робе је износио свега 1.498 милиона долара и био је за 47% мањи од прошлогодишњег. Сјепен покривености увоза извозом смањен је са 59,6% у 1998. години на 45,4%.

Када је реч о ајсолутивној вредности извоза, СР Југославија има веома низак сјепен концентracије извоза у поређењу са развијеним земљама и земљама у развоју. Посматрано по врстама производа, код извоза је највише повећано учешће примарних производа, док је на сјпрани увоза у извесној мери повећано учешће примарних и индустријских производа. Посматрано по намени, режискован је пад промента по свим облицима, при чему је структура извоза битније промењена у односу на претходну годину, док су промене у структури увоза биле мање изражене. Веће учешће забележио је извоз производа за широку потрошњу и производа за инвестиције на рачун пада удела производа за репродукцију.

Посматрано по групама земаља, у укујној робној размени СР Југославије смањен је релативни значај развијених земаља и земаља у развоју и, последично, повећан значај земаља у транзицији. Пад релативног значаја развијених земаља проузрокован је наметнутим сјољним ограничењима те групе, која је, и поред тога, задржала највише учешће у укујној робној размени.

Сјољногтрговинска размена енергента се, по својој структури, доста разликовала у односу на претходне године због тога што су калоријетни за прераду сирове нафте разорени бомбардовањем. То је утицало на смањење увоза сирове нафте и значајно повећање увоза деривата нафте. Пораст вредности долара у односу на евро довео је до погоршања односа размене, с обзиром на то да се сирова нафта и гас плаћају у доларима.

У неробном пословању наступиле су највеће промене, које су условиле смањење и на приходној и на расходној сјпрани плаћеног биланса. Салдо услуга је био мањи за чак 53,8%. Највећи део прихода од услуга остварен је у области саобраћаја, али, и поред тога, он је био за 60% мањи него претходне године, будући да је код саобраћаја, а нарочито ваздушног, због санкција и агресије НАТО-а, дошло до драстичног смањења обима пословања. Пад прихода је

оствареним по основу
примене Одлуке о држању
девиза.

донекле ублажен приливом средстава оствареним по основу примене Одлуке о држању девиза³⁾ (185 милиона долара) и по основу дознака радника и исељеника (470 милиона долара, што је улола мање него у 1998. години). Код мењачких полова је остварен позиитиван салдо, али, и поред тога, обим полова је био двоструко мањи него у 1998. години, што је последица разлике између званичног и незваничног курса динара, ратног стања и, од априла, укидања могућности продаје ошкупљене ефикасве грађанима. Инострани кредити нису коришћени током године, отилала главнице је мировала, а остварени суфицит кредитно-финансијских односа резултат је улагања иностраних лица у мешовита и сопствена предузећа.

Обим полова на девизном тржишту у 1999. години био је врло мали услед све израженије неравнотеже између понуде и тражње девиза по званичном курсу. Активност овог тржишта заснивала се искључиво на продаји девиза коју је вршила Народна банка Југославије по одлукама Савезне владе, пре свега ради задовољења потреба земље за лековима и енергентима и потреба Војске Југославије, као и ради обављања делатности савезних органа и организација.

Монетарна политика

Монетарна политика у 1999. години остваривана је у изузетно тежак околностима. Ратни услови, као и разарање бројних привредних објеката произвели су велики пад производње и пораст расхода за јавну потрошњу, за коју нису могла да се обезбеде средства из реалних извора, односно из остварених прихода. То је вршило притисак на монетарну политику и имало за последицу прекорачење утврђених монетарних оквира.

Раст новчане масе нижи
од просечног раста
оствареног у периоду од
1995. до 1997. године.

После успоравања стоје раста друштвеног производа у 1998. години на 2,5% (у односу на 7,4% у 1997. години), у првим месецима 1999. године није остварен значајнији привредни раст, а онда је дошло до бомбардовања и проглашења ратног стања у земљи, као и драстичног пада производње. У таквим околностима није се могао избећи нешто већи раст монетарних агрегата. Упркос томе, раст новчане масе у 1999. години је био нижи од просечног раста оствареног у периоду од 1995. до 1997. године.

Основни фактори убрзања
раста примарног новца и
новчане масе били су раст
иласмана Народне банке
Југославије и иласмана
банак.

Новчана маса је у 1999. години повећана за 53,4%, а примарни новац за 34,8%. Основни фактори убрзања раста примарног новца и новчане масе били су раст иласмана Народне банке Југославије од 62,6% (који је у највећој мери искоришћен за покриће буџетског дефицита) и иласмана банака од 36%. То је, поред осталог, утицало на повећање стоје раста цена, која је износила 50,1%, и на пораст незваничног курса динара од 157,7%. При том би требало имати у виду да је друштвени производ реално смањен за 23,5%.

До пред сам крај марта
1999. новчана маса је
одржавана испод нивоа
забележеног на крају 1998.
године. Са почетком
агресије на нашу земљу,
дошло је до убрзања раста
новчане масе.

У јануару и фебруару и до пред сам крај марта 1999. године, новчана маса је одржавана испод нивоа забележеног на крају 1998. године. У последњим данима марта, са почетком агресије на нашу земљу, дошло је до повећања раста новчане масе. Грађани су почели убрзано да повлаче штедне депозите из банака ради обезбеђивања финансијских средстава за повећање кућних залиха робе. Слично су поступила и правна лица из привреде и других сектора, настојећи да обезбеде веће исплате зарада запосленима и да се припреме за ратне околности. По тим основама дошло је до преливања немонетарних депозита у новчану масу. Истовремено су појачани притисци на банке како би се обезбедиле кредити привреди за подршку производњи у ратним условима, што је такође утицало на раст новчане масе.

³⁾ Према тој одлуци, правна лица могла су да полажу девизе на свој девизни рачун без доказивања њиховог порекла.

Распи новчане масе није било могуће зауставити за време раиног сјања.

Монетарна политика је за време раиног сјања била у функцији обезбеђања услова за финансирање производње за потребе одбране земље.

Народна банка Југославије је дала сагласност за пријањање једног броја банака Београдској банци АД, Београд.

За време раиног сјања есконтна стоја је утврђена у висини од 2% месечно.

У току раиног сјања повећана стоја обавезне резерве са 23% на 30%.

У другој половини године, након укидања раиног сјања, монетарна креиња су приимила експанзиван карактер.

Највећи део пораста динарских ласмана НБЈ односи се на харије од вредности које је издао јавни сектор.

Ласмани банака у другој половини године остварили повећање за чииавих 20%.

Распи новчане масе није било могуће зауставити за време раиног сјања, будући да су биле повећане потребе предузећа, како оних која су радила, иако и оних која нису радила, за финансијским средствима. Такође су биле повећане потребе за финансијским средствима јавног сектора, пре свега раиног буџета.

Поред задатка одржавања економске стабилности, монетарна политика је за време раиног сјања била у функцији обезбеђања услова за финансирање производње за потребе одбране земље. Народна банка Југославије је савезној држави одобравала кредитије за потребе раиног буџета, приисала обавезу усмеравања ласмана банака за финансирање намена везаних за одбрану земље⁴⁾ и утврдила највишу и најнижу камајну стоју банака. У априлу, мају и јуну новчана маса је задржана у оквирима предвиђеним одлуком о монетарној политици у раиним условима⁵⁾.

У оквиру спровођења програма за успостављање ликвидности и солвентности банака, гувернер Народне банке Југославије је дао сагласност за пријањање једног броја банака Београдској банци АД, Београд, као и за пријањање одређеног броја банака Југобанци АД, Београд.

Према Одлуци о највишим камајним стојама банака и других финансијских организација за време раиног сјања, коју је Народна банка Југославије донела 29. марта, оишта есконтна стоја је утврђена у висини од 2% месечно и на том нивоу је задржана до краја године.

Ради неутралисања ефеката повећања ликвидности банака, 22. априла је повећана стоја обавезне резерве коју банке издвајају на редован рачун са 23% на 30%. Банкама је остављена могућност да, уместо да издвоје обавезну резерву, уишу одређене харије од вредности. Крајем јуна стоја обавезне резерве банака је смањена на 17%, али је истовремено уведена обавеза куовине харија од вредности савезне државе и предузећа у области електропривреде (или, уместо тога, издвајања одговарајућег износа новчаних средстава на посебне рачуне). Тако су банке биле дужне да издвајају обавезну резерву на редован рачун и на два посебна рачуна. Поменуће харије од вредности банке су куовале преко Народне банке Југославије, с тим ишо су их могле продавати на новчаном тржишту, али су биле дужне да о року њиховог досића кује нове харије од вредности или да на посебне рачуне обавезне резерве издвоје новчана средства у номиналном износу тих харија од вредности. Осим ишо су имала монетарну функцију, средства обавезне резерве банака су у другој половини године, у периоду обнове и изградње, коришћена за финансирање потреба савезне државе и електропривреде.

У другој половини године, након укидања раиног сјања, монетарна креиња су приимила експанзиван карактер. Динарски ласмани Народне банке Југославије су у 1999. години повећани за 63%. Они су, за разлику од ласмана банака, забележили знатан пораст и за време раиног сјања, због тога ишо је централна банка у том периоду имала кључну функцију у финансирању приоритетних намена. Ласмани у харије од вредности су имали висок раст, насупрот 1998. години, када је по том основу у портфелу Народне банке Југославије забележен пад. Највећи део пораста у 1999. години односи се на харије од вредности које је издао јавни сектор.

У првом тромесечју ласмани банака су забележили висок раст, у другом је њихов раст био минималан, да би у другој половини године остварили повећање за чииавих 20%. Привреда је била највећи корисник банкарских кредитија, али је

⁴⁾ Ласмани за потребе одбране земље, за финансирање електроенергетског система, за рударство и саобраћај, за производњу лекова и санитетског материјала и за финансирање пољопривреде.

⁵⁾ Стопе раста 5%, 3% и 2% месечно.

иакође настављена тенденција повећања доспелих а ненаплаћених појраживања у билансима банака, коришћења новоодобрених кредитиа за измирење тих обавеза и преливања пласмана у трајни капитал у пасиви биланса банака.

На номинални пораст девизних појраживања и обавеза у билансу банака утицало увођење двовалутног новчаног система у Црној Гори у новембру.

Непо домаћа актива банака је забележила много мањи раст у 1999. него у 1998. години.

На номинални пораст девизних појраживања и обавеза у билансу банака утицало је и увођење двовалутног новчаног система у Црној Гори у новембру. Тада су сва појраживања и све обавезе у девизама у билансима црногорских банака исказани по курсу на незваничном тржишту, увећавајући се на тај начин више него проструко.

Непо домаћа актива банака је забележила много мањи раст у 1999. него у 1998. години. Остала непо домаћа актива је смањена и токови у посматраној години су условили да она остине остала непо домаћа пасива, што је утицало да раст укуне непо домаће активе банака буде знатно мањи од уобичајеног. То се десило због штога што су из остале активе Народне банке Југославије искључене курсне разлике које се односе на стању девизну штедњу грађана, која је крајем 1998. године, према Закону о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, пренета на државу.

Непо домаћа актива банака је у 1999. години повећана за 26% у односу на претходну годину. У правцу креирања новца утицали су динарски пласмани банака и пораст девизних појраживања у земљи у динарском изразу. На повлачење новца утицало је пораст номиналних непо девизних обавеза према иностранству и промене у квазиновцу. Непо ефекат девизних трансакција у реалном изразу (када се искључе промене девизног курса) био је креирање новца.

Основни ток креирања новца били су пласмани банака и, у мањој мери, девизне трансакције са иностранством, док је у правцу повлачења новца утицала остала девизна пасива.

Новчана маса је крајем децембра 1999. године доспела износ од 16.581,9 милиона динара. Основни ток креирања новца били су пласмани банака и, у много мањој мери, девизне трансакције са иностранством, док је у правцу повлачења новца утицала остала девизна пасива. Пораст пласмана банака се није у целини одразио на пораст новчане масе будући да је део пласмана употребљен за покриће доспелих а ненаплаћених појраживања, као и за повећање трајног капитала банака.

Укуне немонетарни дејствији (динарски и девизни) у 1999. години су повећани за 14,6% у односу на претходну годину. Скоро целокупан пораст односи се на девизне дејствије, а као узрок тог пораста узима се увођење двовалутног новчаног система у Црној Гори и приис обрачунаће камате (који још није окончан).

У структури новчане масе забележене су промене у односу на 1998. годину. Дејствији по виђењу су повећани за 71,9%, а гоов новац у оштирају за 32,4%, иако да је учешће гоововог новца у оштирају у новчаној маси смањено са 47%, колико је износило крајем 1998. године, на 40% крајем 1999. године.

Раст примарног новца и новчане масе довео до знатног побољшања ликвидности банкарског система.

Раст примарног новца и новчане масе имао је као резултат знатно побољшање ликвидности банкарског система, мерено поштивним стањем средстава на жиро-рачунима и у плаћајнама банака. Крајем 1998. године на жиро-рачунима и у плаћајнама банака налазило се око 420 милиона динара, да би у другој половини 1999. године стање на тим рачунима (са изузетком децембра – због сезонског пада) износило преко 1.000 милиона динара. Значајну комоненту ликвидности банкарског система чинила су и средства Поштанске штедионице, која су повећана са просечних 47 милиона динара у јануару на просечних 272 милиона динара у децембру. То је било последица мера да се Поштанска штедионица, у време ислаће пензија, у што већој мери ослободи плаћивања средстава од Народне банке Југославије и банака.

Крепање каматних стоа у банкарском систему није утицало на повећање

Крепање каматних стоа у банкарском систему није утицало на повећање степену ресриктивности монетарне политике у 1999. години. У првом

својена рестриктивност
монетарне политике.

промесечју активне каматне стопе банака су достигле 4,6% месечно. Од почетка априла па до августа, након стицања на снагу Одлуке о највишим каматним стопама банака за време ратног стања, највиша активна каматна стопа банака није прелазила висину есконтне стопе увећане за 10% на месечном нивоу. После увођења општег лимита каматних стопа у висини стопе раста цена на мало увећане за 10% месечно у септембру и лимита од 3,9% месечно у последњем тромесечју, просечна пондерисана активна каматна стопа банака кретала се у прописаним границама. Просечна пондерисана пасивна каматна стопа банака је током целе године била у реално негативној зони и кретала се од 1,4% месечно у јануару до 0,25% месечно крајем године.

Платни промет у земљи
успешно је извршаван и за
време ратног стања.

Платни промет у земљи успешно је извршаван и за време ратног стања. Обављање послова обраде налога за плаћање се из порушених објеката Завода за обрачун и плаћања премештало у друге филијале, иако да у том погледу није било већих застоја. Сви припремни послови око преношења платног промета у банке нису се могли обавити на време, те је пренос платног промета у банке одложен за крај 2000. године.

Крећање курса динара

Није мењана званична
вредност динара према
немачкој марки.

Током 1999. године није мењана званична вредност динара према немачкој марки, иако да је она остала на нивоу утврђеном 1. априла 1998. године (1 DEM = 6,0 YUD). То значи да је официјелни режим девизног курса динара и даље режим фиксног курса са вредношћу динара везаном за вредност немачке марке.

Због раста вредности САД долара према евр, односно немачкој марки, номинални ефективни курс динара⁶⁾ депресирао је за 14%. Истовремено, реални ефективни курс је апсировао за 40%, услед много већег раста цена у Југославији у односу на цене у развијеним земљама.

Основне оцене монетарне политике у 1999. години

Упркос ратним разарањима, раст новчане масе и осталих монетарних агрегата није био већи у односу на просечан раст у претходних пет година.

Раст цена је био чак нижи него у 1998. години. Након ратног периода, дошло је до оживљавања производње и обнове порушених објеката, чему је монетарна политика дала значајан допринос.

Платни промет у земљи се и у ратном и у послератном периоду обављао успешно и није било већих застоја у извршавању налога за плаћање.

Платни промет са иностранством се одвијао и поред поопштравања економских санкција које је увела међународна заједница.

⁶⁾ Однос динара и корпе валута (долар, немачка марка,...).

КРЕТАЊА У РЕАЛНОМ СЕКТОРУ

Кретање цена

Општи раст цена у 1999. години био је убрзан у односу на претходне две године, што је делимично последица ратних разарања и економског ембарга према СР Југославији, а делимично унутрашњих структурних поремећаја и поремећених релативних односа цена.

Текући раст цена, мерено ценама на мало, у 1999. години је износио 50,1%, док су цене произвођача у индустрији повећане за 61,1%, а трошкови живота за 53,9%. Раст цена и трошкова живота убрзан је у другој половини године, након агресије НАТО–а и истека периода замрзавања цена за време рата.

Просечан раст цена на мало је, према претходним подацима Савезног завода за статистику (СЗС), износио 42,4%, трошкова живота 44,9% и цена произвођача у индустрији 44,2%. Просечан раст цена пољопривредних производа се процењује на 44,0%.

У структури цена произвођача у индустрији, релативно бржи раст су имале цене средстава рада (60,2%) у односу на цене репроматеријала (44,2%) и цене робе за личну потрошњу (42,5%).

Уочава се да су релативни односи цена, посматрано секторски и регионално, поремећени услед дуготрајних економских санкција, увођења двовалутног новчаног система у Републици Црној Гори и контроле цена изнуђене наметнутом економском изолацијом, као и дејства других фактора (пада цена примарних производа на светском тржишту и великог скока цена нафте на берзама у 1999. години, погоршања домаћих извозних цена у односу на увозне и др.).

Јединичне извозне цене су, према подацима СЗС, у 1999. години опале за 12%, а јединичне увозне цене за 4,9%, тако да су односи размене ("terms of trade") погоршани за 7,5% на штету нашег извоза и друштвеног производа, уз извесно повећање домаће инфлације по том основу.

ТЕКУЋИ МЕСЕЧНИ РАСТ ЦЕНА

(Индекси: претходни месец = 100)

Месец (1999)	Цене на мало	Трошкови живота	Произвођачке цене у индустрији
Јануар	101,6	101,9	103,3
Фебруар	101,7	101,8	102,3
Март	101,9	102,3	102,0
Април	103,7	104,4	101,4
Мај	101,1	100,5	101,0
Јун	101,4	101,4	100,3
Јул	101,8	102,0	101,4
Август	103,8	105,2	103,1
Септембар	112,4	108,4	111,1
Октобар	109,1	111,1	112,7
Новембар	102,5	103,3	108,0
Децембар	100,8	102,2	103,0
Дец. 99/дец. 98.	150,1	153,9	161,1

Извор: СЗС.

ПРОСЕЧАН ГОДИШЊИ РАСТ ЦЕНА

(Индекси: претходна година = 100)

	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.
ИНДУСТРИЈСКИ ПРОИЗВОДИ					
– Цене на мало	172,7	180,9	116,5	131,4	143,1
– Цене произвођача	157,7	190,1	119,5	125,5	144,2
ПОЉОПРИВРЕДНИ ПРОИЗВОДИ					
– Цене на мало	154,3	153,8	123,4	131,6	180,4
– Цене произвођача	189,4	227,0	117,6	133,0	144,0
ЦЕНЕ НА МАЛО – УКУПНО	174,1	193,1	118,5	129,8	142,4
ТРОШКОВИ ЖИВОТА	178,6	191,5	121,6	129,9	144,9

Извор: СЗС.

АГРЕГАТНА ПОНУДА

Домаћа производња

Дуготрајне економске санкције, огромне штете од ратних разарања, отежано структурно прилагођавање и други фактори допринели су великом паду укупне привредне активности и спољнотрговинске размене СР Југославије у 1999. години. Према претходним званичним подацима, укључујући податке за Косово и Метохију, реални друштвени производ је у 1999. години опао за 23,5% у односу на 1998. годину и износио је 144,5 милијарди динара (по текућим ценама из 1999. године). У таквим условима, вођење монетарне политике било је врло отежано и сложено, тим пре што су фискални биланси били неуравнотежени, а прилив инокапитала недовољан.

Према претходним подацима СЗС, индустријска производња је у 1999. години опала за 23,1%. Степен коришћења индустријских капацитета је у већини прерађивачких делатности био низак, са изузетком енергетике и прехранбене индустрије. На основу података СЗС и Народне банке Југославије процењује се да је коришћење тих капацитета износило око 28%, што је углавном последица дуготрајних санкција и ратних разарања.

Реални обим промета у трговини на велико је опао за 18%, а у трговини на мало за 19%. Обим саобраћајних услуга је смањен за 47,7%, обим грађевинске активности за око 21%, а обим туристичке активности за око 40%. Пораст производње је, након сушне претходне године, евидентиран у пољопривреди – за око 3% и у шумарству – за око 6%.

Укупан број запослених је износио 2.076 хиљада или за 3,3% мање него у претходној години, док је број регистрованих незапослених лица износио око 763 хиљаде или 27% контингента радно активног становништва.

У условима дуготрајне економске блокаде и “спољњег зида” санкција, спољнотрговинска размена је у 1999. години драстично опала.

Сви напред наведени фактори и неповољни односи размене деловали су у правцу раста укупних и јединичних трошкова производње, раста цена произвођача, општег нивоа цена и трошкова живота, као и пада реалних зарада. При том је удео јавне потрошње у друштвеном производу био висок у односу на његов пројектовани ниво и у односу на фискални капацитет привреде исцрпљене дуготрајним санкцијама и великим ратним разарањима.

КРЕТАЊЕ ДРУШТВЕНОГ ПРОИЗВОДА

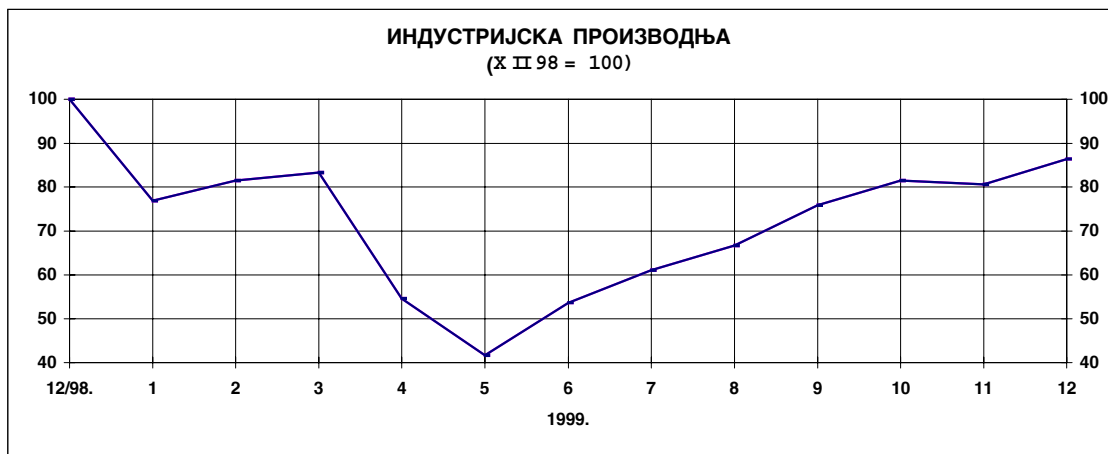
Година	У СТАЛНИМ ЦЕНАМА		У ТЕКУЋИМ ЦЕНАМА	
	Износ у млн дин. (стал. цене из 1994)	Стопа раста у %	Износ у млн дин. (текуће цене)	Стопа раста у %
1985.	49.159	–		
1986.	50.509	2,7		
1987.	49.928	1,2		
1988.	49.189	1,5		
1989.	49.811	–1,3		
1990.	45.868	–7,9		
1991.	40.537	–11,6		
1992.	29.226	–27,9		
1993.	20.236	–30,8		
1994.	20.750	2,5	20.750	–
1995.	22.017	6,1	38.124	83,7
1996.	23.300	5,9	69.038	81,2
1997.	25.050	7,4	90.375	30,9
1998.	25.700	2,5	127.356	40,8
1999.	19.740	–23,2	144.544	13,5

Извор: СЗС.

Индустријска производња

Индустријска производња је у 1999. години опала за 23,1% у односу на претходну годину. Коришћење капацитета, посматрано у целини, било је на нивоу од око једне трећине у већини прерађивачких грана индустрије, док је у рударству и енергетском сектору, као и у делу производње прехранбених производа, било повољније. Коришћење рафинеријских капацитета у нафтној индустрији, као и у производњи базних хемијских производа, било је ниско услед разарања кључних рафинеријских и хемијских постројења које је извршио НАТО. Све наведене

чињенице допринеле су да индустријска производња у 1999. години буде на нивоу од једне трећине у односу на производњу остварену у 1989. години, са врло ниским нивоом продуктивности рада.

Посматрано према намени робе, релативно мањи пад производње, према претходним подацима СЗС, евидентиран је у производњи потрошне робе (око – 15%) у односу на производњу материјала за репродукцију (око –19%) и производњу средстава рада (око –35%). Иначе, сразмерно највећи пад у 1999. години евидентиран је у производњи деривата нафте, црној и обојеној металургији, производњи неметала, металском и хемијском комплексу, производњи готових текстилних производа, производњи кожне обуће и галантерије, преради каучука, графичкој делатности и рециклажи сировина.

Број запослених у југословенској индустрији је у 1999. години износио 690,9 хиљада (односно 688,8 хиљада у децембру), према 795 хиљада у 1998. и 820 хиљада у 1997. години, што представља смањење запослености од 8,1% у 1999. години, односно смањење од 3,0% у 1998. години.

КРЕТАЊЕ ИНДУСТРИЈСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ

(1994–1999)

Година	Индекси (претх. год. = 100)
1994.	101,2
1995.	103,8
1996.	108,0
1997.	109,6
1998.	103,6
1999.	76,9

Индекси:

1999/1993.	99,0
1999/1989.	34,3

Извор: СЗС (Саопштења, разни бројеви).

Пољопривредна производња

На основу претходних података СЗС, процењује се да је обим пољопривредне производње у 1999. години повећан за око 3% у односу на прошлу годину, што је скроман пораст имајући у виду сушу и низак ниво производње у 1998. години, као и проблеме у погледу трајнијег финансирања домаће пољопривредне производње и ограничења Европске уније на увоз пољопривредних производа из СР Југославије.

Раст пољопривредне производње у 1999. години остварен је у производњи кукуруза и он је износио око 23% (у 1998. години је забележен пад од 25,5%), док је у производњи пшенице и ражи евидентирано смањење од око 24%. Процењује се да је производња индустријског биља повећана за око 27%, воћарска производња за око 2%, док је виноградарска производња опала чак за око 45%.

Сточарска производња је минимално повећана, око 1%, с тим што је раст остварен у свињарству и живинарству (за око 2% респективно), уз стагнирање производње у говедарству и пад производње у овчарству (за око 6%).

Број запослених у пољопривреди и рибарству друштвеног сектора је у 1999. години износио 74,3 хиљаде, што представља смањење од 7,4% у односу на претходну годину.

Грађевинска производња

Смањење реалних инвестиција и застој у градњи у ратном периоду условили су осетан пад обима укупне активности и продуктивности рада у грађевинарству у 1999. години. Према подацима званичне статистике, пад грађевинске активности у 1999. години, мерен ефективним часовима рада, износио је око 21%, што је иначе тенденција карактеристична за више година уназад. Истовремено је број запослених у грађевинарству (друштвени сектор) опао на 98,3 хиљаде или за 11,7% у односу на 1998. годину.

Према претходним проценама СЗС, број завршених станова је у 1999. години износио око 10,8 хиљада, а површина завршених станова око 825 хиљада m^2 , што представља смањење од 17,2%, односно 17,3% у односу на 1998. годину.

У периоду обнове порушене инфраструктуре, у другом полугођу 1999. године, грађевинска активност је осетно интензивирана.

Саобраћајна делатности

Обим саобраћајне активности и реалног друштвеног производа је у 1999. години знатно опао, уз смањење запослености у овој привредној делатности. Иако се не располаже потпуним статистичким подацима, на основу претходних података СЗС се процењује да је физички обим саобраћајних услуга опао за 47,7%, док је, према проценама Савезне владе, реални друштвени производ смањен за око 40%. У оквиру саобраћаја и веза, најповољнији резултати остварени су у области телекомуникација, а највећи пад активности је имао авио-саобраћај (услед ембарга на летове ЈАТ-а), затим речни, поморски и железнички саобраћај, превасходно због ратом разорене саобраћајне инфраструктуре.

Туризам и угоститељство

Укупан обим туристичке и угоститељске активности је у 1999. години осетно опао. Према претходним подацима СЗС, број долазака туриста је износио око 1,76 милиона или за око 40% мање него у претходној години, док је укупан број ноћења износио 7,61 милион или за 39% мање него у 1998. години.

Број долазака страних туриста износио је око 163 хиљаде, а број њихових ноћења око 522 хиљаде, што је за 42% и 51% респективно мање него у 1998. години, па се процењује да је и девизни прилив од туризма знатно смањен.

У оквиру структуре смештајних капацитета, нешто мањи пад ноћења је забележен у бањским и планинским местима и седиштима република у односу на приморска места.

Промет робе

Укупан промет робе је у 1999. години номинално повећан, али уз знатан реални пад. Према подацима СЗС, промет робе у трговини на мало друштвеног сектора је био номинално већи за 19%, а реално мањи за 19% у односу на 1998. годину. Слична је ситуација и у трговини на велико (друштвени сектор) – промет је номинално повећан за 18%, уз реални пад од 18%. Иначе, део промета се код једног броја мешовитих и приватних предузећа и физичких лица и даље обављао ван легалних токова, на "сивом" тржишту, тако да је стварни обим промета, по свему судећи, био знатно већи од статистички евидентираног.

Залихе робе у трговини на мало су крајем године реално биле веће него крајем 1998. године, што је делимично резултат инфлационих очекивања, а делимично контроле цена одређених производа. Реални обим залиха у трговини на велико је нешто мањи него крајем 1998. године, услед смањене понуде домаће робе.

Друштвени производ трговине је, према претходним проценама, реално смањен за око 25%, док је број запослених у друштвеном сектору трговине смањен за 11,4% у односу на 1998. годину.

Запосленост

Укупна запосленост је у 1999. години у већини привредних делатности опала, уз повећање броја незапослених. Према претходним подацима СЗС, број запослених у 1999. години је, без података за Косово и Метохију, износио 2.076 хиљада, што је за 3,3% мање у односу на 1998. годину. У оквиру тога, број запослених у привредним делатностима друштвеног сектора је износио 1.312,5 хиљада и био је за 9,2% мањи него прошле године, док је у

ванпривредним делатностима друштвеног сектора износио 422,1 хиљаду или за 2,8% мање него годину дана пре.

Према прелиминарним подацима СЗС, званично регистрован број незапослених, без података за Косово и Метохију, у 1999. години је износио око 763 хиљаде, што је за 6,2% више него у 1998. години. Стопа незапослености, мерена односом броја незапослених према укупном броју запослених и незапослених особа, износила је око 27%, али се процењује да је та стопа већа од наведене, с обзиром на постојање латентне незапослености, слабо коришћење капацитета и принудне одморе једног дела запослених у друштвеном сектору привређивања.

ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА ПО ГРАНАМА ДЕЛАТНОСТИ

(Индекси: претходна година = 100)

	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.
У К У П Н О	103,8	108,0	109,6	103,6	76,9
Електропривреда	105,1	102,5	105,8	100,8	93,3
Производња угља	103,8	95,2	110,1	102,2	84,4
Прерада угља	—	—	—	—	—
Производња нафте и гаса	102,7	89,9	98,0	98,5	84,7
Производња нафте и деривата	106,7	145,6	145,3	90,8	40,8
Производња руде гвожђа	59,2	94,0	138,9	70,9	40,8
Црна металургија	130,8	302,4	144,9	105,6	24,4
Производња руда обојених метала	122,6	124,8	109,5	97,3	81,6
Производња обојених метала	121,8	1.223,4	115,7	89,5	72,8
Прерада обојених метала	104,3	117,0	127,8	110,6	64,6
Производња неметала	78,2	124,5	108,1	89,5	67,4
Прерада неметала	108,7	126,6	109,2	113,3	72,9
Производња камена и песка	111,3	124,9	102,0	97,3	65,1
Производња грађ.материјала	107,2	1.225,7	99,4	105,9	71,2
Металопрерађивачка делатност	102,5	106,1	126,1	102,3	70,4
Машиноградња	100,5	83,1	119,2	94,8	67,1
Производња саобраћајних средстава	97,7	108,0	120,4	113,7	60,3
Бродоградња	27,2	353,8	79,3	121,3	60,4
Произв. електрич. машина и апарата	108,5	103,1	107,2	104,3	74,2
Производња хемијских производа	98,9	224,8	181,2	102,0	36,0
Прерада хемијских производа	114,4	110,9	104,0	111,9	75,4
Производња резане грађе и плоча	109,3	95,4	90,6	96,1	82,4
Произв. финалних произв. од дрвета	100,7	93,6	100,7	94,8	78,3
Производња и прерада папира	109,9	94,4	102,5	106,1	78,3
Производња предива и тканина	91,0	96,8	101,5	107,6	78,5
Произв. готових текстилних произв.	83,6	109,0	113,9	106,6	64,7
Производња коже и крзна	98,8	113,7	83,4	85,6	87,3
Произв. кожне обуће и галантерије	73,2	117,3	106,5	100,6	56,3
Прерада каучука	98,4	147,1	124,6	114,5	75,8
Произв. прехранбених производа	109,6	103,6	94,9	101,9	96,0
Производња пића	104,5	103,1	107,0	111,5	95,8
Производња сточне хране	105,8	85,5	92,2	106,9	84,4
Производња и прерада дувана	93,4	94,4	85,1	133,6	96,6
Графичка делатност	104,6	118,2	106,0	93,0	66,0
Производња разноврсних производа	53,4	112,3	81,3	87,1	84,9
Рециклажа секундарних сировина	99,1	99,3	116,8	124,5	41,4

Извор: Савезни завод за статистику.

АГРЕГАТНА ТРАЖЊА

Лична потрошња

Укупна лична потрошња, укључујући и лична примања у јавном сектору, у 1999. години је имала неповољна кретања, с обзиром на велики пад економске активности и огромне штете које је претрпела привреда услед ратних разарања.

Према претходним подацима СЗС и Савезне владе, укупна лична потрошња је износила 103.685 милиона динара и била је реално мања него у 1998. години за 18,8%, док је њен удео у друштвеном производу процењен на 71,7%.

Укупна примања становништва су износила 123.616,4 милиона динара, према 100.472,4 милиона динара у 1998. години, и њихов номинални раст је достигао 23,0%. Посматрано у реалном изразу, укупна примања становништва су опала за 15,1%.

Маса исплаћених зарада је износила 33.184,8 милиона динара, према 29.526,7 милиона у 1998. години, што значи да је номинално порасла за 12,4%, а реално опала за 22,4%. У оквиру укупних примања становништва, маса нето зарада је износила свега 26,8% према 29,4% у 1998. години, док су остатак чиниле пензије и други приходи становништва.

Просечна месечна нето плата запослених је у децембру 1999. године износила 1.857 динара, што је номинално за 39,7% више, а реално за 9,3% мање него у децембру 1998. године. У целој 1999. години, просечна нето плата запослених је износила 1.309 динара или реално за 15,1% мање него у 1998. години⁷⁾.

⁷⁾ Извор: "Саопштење СЗС" бр. 023/2000.

Јавна потрошња

Укупна јавна потрошња је у 1999. години била превисока у односу на ниво оствареног друштвеног производа и на фискални капацитет привреде. С обзиром да се још увек не располаже консолидованим билансима, према прелиминарним подацима Савезне владе се процењује да је удео укупне јавне потрошње у друштвеном производу у 1999. години износио 53,8%, с тим што није урачунат фискални дефицит у виду неизмирених обавеза јавног сектора.

Бруто приходи јавног сектора, укључујући и приходе социјалног осигурања, износили су 79.321,1 милион динара и били су за 14,1% виши у односу на бруто приходе остварене у 1998. години. Посматрано у реалном изразу, бруто приходи су у односу на претходну годину опали за 20,0%.

Јавни приходи, у оквиру бруто прихода, износили су 49.476,2 милиона динара или за 11,9% више у односу на претходну годину, а њихов реални пад је износио 21,4%.

Приходи социјалног осигурања су номинално нешто брже расли и износили су 29.844,9 милиона динара или за 18,0% више него у 1998. години, али и даље нису били довољни да покрију прописима предвиђене обавезе социјалног осигурања.

У оквиру јавних прихода, сразмерно бржи номинални раст су имали приходи буџета Федерације у односу на приходе републичких буџета и приходе општина.

Бруто инвестиције

Пад реалне привредне активности и велики пад друштвеног производа, ниска профитабилност у већини привредних грана, кумулирање пословних губитака, слаб доток инокапитала и низ других фактора условили су јачање процеса дезинвестирања и техничко-технолошког заостајања и у 1999. години, што је делимично ублажено обновом разорених капацитета у другој половини године.

Према прелиминарним проценама Савезне владе, бруто инвестиције у фиксне фондове су у 1999. години износиле 21.166 милиона динара, тако да је стопа инвестиција износила само 14,2% оствареног друштвеног производа. Да бисмо бар донекле ублажили техничко–технолошко заостајање за конкурентским привредама, обновили разорену инфраструктуру и омогућили решавање низа других развојних проблема и проблема незапослености након дуготрајних исцрпљујућих санкција и ратних разарања, процењује се да је потребно да стопа инвестиција, мерена бруто инвестицијама у односу на друштвени производ, у нашим садашњим условима износи око 25% друштвеног производа.

СТРУКТУРА УПОТРЕБЕ ДРУШТВЕНОГ ПРОИЗВОДА У СРЈ

	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.
– Лична потрошња	65,8	74,1	68,8	68,4	71,7
– Материјални расходи ванпривреде ¹⁾	15,7 (52,1)	17,7 (51,9)	20,7 (54,2)	21,4 (54,6)	19,6 (53,8)
– Бруто инвестиције	11,7	13,9	13,7	14,5	14,7
– Залихе	5,9	6,4	6,3	6,9	4,6
– Извоз робе и услуга	–1,1 ²⁾	18,2	22,1	26,8	14,9
– Увоз робе и услуга		31,5	32,8	38,0	25,5
– Статистичка разлика	2,0 ³⁾	1,2	1,2	–	–
Друштвени производ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: процене Савезне владе.

¹⁾ У заградама је удео јавних прихода у друштвеном производу ("Економска политика за 1995, 1999. и 2000. годину, Београд, 23. децембар 1999).

²⁾ Нето учешће спољне трговине.

³⁾ Ванекономски одлив.

МЕРЕ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ

Основни циљеви и задаци монетарне политике утврђени на почетку 1999. године били су остваривање стабилности цена и стварање услова за одржавање стабилности курса динара. Међутим, по увођењу ратног стања, ти циљеви и задаци су измењени и, као нови, одређени су одбрана земље и одржавање економске стабилности у земљи. Након завршетка ратног стања, остваривање стабилности цена и стварање услова за одржавање стабилности курса динара поново су одређени као основни циљеви монетарне политике.

Као основни квантитативни задатак монетарне политике у првом тромесечју 1999. године утврђено је да раст новчане масе не буде већи од 2,1% у односу на њено стање крајем претходне године. Међутим, за време ратног стања, прихваћено је да се стање новчане масе одржава на нивоу који обезбеђује финансирање основних функција савезне државе и остваривање економске стабилности у земљи. При том је предвиђено да раст новчане масе, рачунат у односу на њено стање на крају претходног месеца, може да износи највише до 5% у априлу, до 3% у мају и до 2% у јуну.

Основни квантитативни задатак монетарне политике у другом полугођу био је одржавање стања новчане масе на нивоу до 14 милијарди динара.

Кретање примарног новца требало је да буде у функцији остваривања предвиђеног кретања новчане масе. У том оквиру предвиђено је да основни токови формирања примарног новца буду девизне трансакције и интервенције Народне банке Југославије на новчаном тржишту, девизне трансакције у оквиру девизних резерви остварених из текућег девизног прилива и кредити банкама на

основу одређених хартија од вредности у оквиру контингента за рефинансирање од 350 милиона динара.

Предвиђено је да есконтна стопа буде реално позитивна и да се утврђује на основу каматних стопа краткорочних хартија од вредности, раста цена на мало и кретања новчане масе током 1999. године.

Каматне стопе банака требало је да буду реално позитивне.

Предвиђено је да се обавезна резерва користи за регулисање кретања новчане масе у утврђеним оквирима и за одржавање ликвидности банака ради несметаног обављања платног промета.

Ради спровођења монетарне политике, одржавања стабилности курса динара и остваривања финансијске дисциплине, требало је да се измене закони из области монетарног, девизног и кредитног система и донесу нови закони.

Закон о Народној банци Југославије измењен је у том смислу да Народна банка Југославије може, изузетно у 1999. години, ограничити раст пласмана банака, усмеравати те пласмане и прописивати највишу каматну стопу банака.

Изменом Закона о измирењу обавеза по девизној штедњи грађана, продужени су рокови за измиревање тих обавеза за годину дана.

Изменама Закона о санацији, стечају и ликвидацији банака, предвиђено је да гувернер Народне банке Југославије доноси решење о испуњењу услова за отварање стечајног поступка над банком.

Изменама Закона о платном промету, предвиђен је, изузетно у 1999. години, редослед извршавања налога за плаћање када нема покрића на рачуну банке. Налози за плаћање су се извршавали према следећем приоритету:

- 1) порез на промет производа, акцизе, царине и остале обавезе по основу јавних прихода;
- 2) издаци настали по основу одбране земље и санације последица ратних разарања за време ратног стања, као и финансирање намена за обнову и изградњу земље;
- 3) гарантована зарада запослених;
- 4) судски и други извршни налози;
- 5) акцептни налози, менице, гаранције и друге хартије од вредности, као и други инструменти обезбеђивања плаћања;
- 6) остали налози за плаћање.

Налози у оквиру истог приоритета извршавали су се према времену њиховог пријема.

Издвајање обавезне резерве почетком године банке су вршиле по стопи од 23%. Ванредни услови који су карактерисали 1999. годину, агресија НАТО–а и касније обнова земље, захтевали су да се преко инструмента обавезне резерве обезбеде средства за финансирање приоритетних намена. У том смислу је, крајем марта, поред редовне, уведена још и посебна стопа обавезне резерве од 4%. Средства обавезне резерве по основу посебне стопе држала су се на посебном рачуну и могла су се користити за пласмане у хартије од вредности које је савезна држава емитовала ради прикупљања финансијских средстава за потребе буџета. Касније је банкама дата могућност да ту обавезну резерву држе и у благајничким записима Народне банке Југославије, с тим што се та средства нису могла користити за одржавање ликвидности банке, нити је на та средства Народна банка плаћала камату. Крајем јуна је посебна стопа обавезне резерве повећана са 4% на 7%.

Крајем јуна уведена је још једна посебна стопа обавезне резерве од 2%, која је средином јула повећана на 4%, а средином августа на 6%. Паралелно с тим је, према истој динамици, смањивана стопа издвајања обавезне резерве на редован рачун са 23% на 17%. Средства ове посебне обавезне резерве могла су се користити за финансирање електропривреде куповином хартија од вредности предузећа из области електропривреде. Ни средства друге посебне резерве, исто као и средства прве посебне резерве, нису се могла користити за одржавање ликвидности банке нити је на њих Народна банка Југославије плаћала камату. Ефекат издвајања обавезне резерве на посебне рачуне постигнут је у потпуности, па је 28. септембра банкама омогућено да више не издвајају додатну обавезну резерву на посебне рачуне, односно да задрже достигнути ниво купљених хартија од вредности (604 милиона динара обвезница савезне државе и 510 милиона динара обвезница електропривреде). При том су једном броју банака, услед изузетно тешке финансијске ситуације, дате одређене олакшице у погледу динамике издвајања обавезне резерве на редован рачун и на посебне рачуне.

Стопа издвајања обавезне резерве на редован рачун остала је до краја године непромењена и износила је 17%. Издвојена неангажована обавезна резерва на редовном рачуну крајем године је износила 1.166 милиона динара, а обрачуната обавезна резерва 2.083, што указује да су банке за обезбеђивање своје ликвидности користиле 917 милиона динара – укључујући и олакшице дате једном

броју банака да издвоје нешто нижу обавезну резерву него што је прописана. Према Одлуци о начину и условима под којима банке могу користити обавезну резерву за одржавање дневне ликвидности, која је била на снази од јануара до септембра 1999. године, коришћење обавезне резерве се претежно одвијало аутоматски, преко Завода за обрачун и плаћања, и та средства су служила искључиво за ликвидност плаћања банчаних депонената. Наиме, ако после завршене дневне обраде података с налога за плаћање средства на жиро-рачуну банке нису била довољна за покриће извршених налога њених депонената и за извршене исплате по чековима грађана, Завод је аутоматски издавао налоге за покриће настале разлике из средстава обавезне резерве. Поред тога, банка је и сама у току дана могла да користи средства обавезне резерве за попуну своје благајне ради исплате обавеза по динарским штедним уложима, текућим и жиро-рачунима грађана, за пренос уплата грађана за измиривање њихових обавеза према правним лицима и за пренос на обрачунски рачун банке да би се извршили налози депонената за велика плаћања.

Враћање средстава коришћене обавезне резерве (и издвајање нових средстава обрачунате обавезне резерве) имало је апсолутни приоритет и вршило се аутоматски из првог прилива средстава на жиро-рачун банке.

У фебруару 1999. године, у оквиру низа одлука којима је дограђен инструментаријум за регулисање количине новца у оптицају и ликвидности банака, донета је и нова одлука о коришћењу обавезне резерве банака. Та одлука је, заједно са осталим одлукама, требало да ступи на снагу 11. маја, али због ванредних околности у земљи, њена примена је одложена до 11. септембра.

Одлуком о начину и условима под којима банке могу користити обавезну резерву за одржавање дневне ликвидности, која је ступила на снагу 11. септембра, предвиђено је да банка средства обавезне резерве издвојена на редован рачун може користити за измиривање свих доспелих обавеза према прописаном редоследу приоритета и времену пријема налога, у складу са Одлуком о начину одржавања дневне ликвидности банака, када на њеном пословном рачуну нема довољно средстава за извршавање доспелих обавеза. Такође је новом одлуком о коришћењу обавезне резерве предвиђено да о износу и динамици коришћења средстава обавезне резерве одлучује сама банка, тако што Заводу за обрачун и плаћања подноси налог за пренос средстава са рачуна обавезне резерве на свој пословни рачун, уз истовремено подношење налога за враћање коришћене обавезне резерве. Завод за обрачун и плаћања је такође

извршавао налоге за враћање коришћене (и за издвајање обрачунате) обавезне резерве према времену пријема и прописаном приоритету. Ради подршке одржавању ликвидности банака, предвиђено је да банка не плаћа камату на коришћена средства обавезне резерве која је вратила истог дана. Према томе, банка је могла несметано да користи сва средства обавезне резерве да би превазишла неусклађеност дневног прилива и одлива средстава на свом пословном рачуну ако је укупни дневни промет на том рачуну омогућавао враћање обавезне резерве најкасније до затварања платног промета.

У оквиру директних мера монетарног регулисања, почетком 1999. године на снази је била Одлука о издавању благајничких записа Народне банке Југославије, која је донета још у 1995. години. Према тој одлуци, Народна банка Југославије могла је да емитује благајничке записе највише до износа од 150 милиона динара, са роком доспећа до 30 дана. Банке су могле благајничке записе да наплате од Народне банке Југославије и пре рока њиховог доспећа. Поред тога, том одлуком је било предвиђено да банке благајничке записе уписују код главне републичке филијале, односно филијале Народне банке Југославије надлежне према седишту банке.

У фебруару 1999. године донета је нова одлука о издавању благајничких записа Народне банке Југославије, која је требало да ступи на снагу 11. маја. Међутим, због ратних услова, примена те одлуке је одложена, па је 1. јула донета друга одлука о издавању благајничких записа Народне банке Југославије, којом је предвиђено повећање износа емитовања тих записа са 150 на 850 милиона динара. Тај износ обухвата благајничке записе које Народна банка Југославије продаје и купује у складу са Одлуком о условима под којима Народна банка Југославије учествује на новчаном тржишту.

Том одлуком о издавању благајничких записа Народне банке Југославије утврђени су дужи рокови доспећа благајничких записа (60 и 180 дана), како би се мобилисала средства за њихово преусмеравање у приоритетне намене. Укинута је могућност наплате благајничких записа Народне банке Југославије пре рока доспећа, али је предвиђена могућност њихове куповине и продаје на финансијском тржишту. Такође, извршена је корекција у том смислу да се благајнички записи Народне банке Југославије могу уписивати само код Седишта Народне банке Југославије, како би се њихова купопродаја одвијала у оквиру операција Народне банке Југославије на финансијском тржишту.

Ради обезбеђивања средстава за финансирање приоритетних намена (откуп и производња пшенице, односно подршка електропривредном систему), у јулу је донета интервентна Одлука о обавезном упису благајничких записа Народне банке Југославије. Том одлуком предвиђена је обавеза банака да изврше упис благајничких записа Народне банке Југославије укупно у висини од 6% средстава која улазе у основицу за обрачун обавезне резерве ако та средства нису пласирана у хартије од вредности електропривреде.

Због неопходности даље подршке финансирању приоритетних намена, крајем године је извршена измена Одлуке о обавезном упису благајничких записа, којом је прописана обавеза банака да о роковима доспећа благајничких записа упишу нове благајничке записе са роком доспећа од 180 дана. Обновљени упис благајничких записа извршен је 1. и 24. јануара и 5. марта 2000. године.

Есконтна стопа Народне банке Југославије је почетком априла смањена са 2,5% на 2% месечно. На годишњем нивоу, то представља смањење са 35% на 27%, односно за 22%. За исти процент смањене су и друге каматне стопе Народне банке Југославије чија се висина утврђује на основу есконтне стопе Народне банке Југославије на годишњем нивоу. Почетком јула Народна банка Југославије је утврдила каматну стопу на благајничке записе које су банке биле обавезне да упишу у висини од 2% годишње, тј. у висини есконтне стопе. Почетком септембра Народна банка Југославије је престала да плаћа камату на депозите држави и јавним фондовима, која је иначе до тада била за 50% нижа од есконтне стопе на годишњем нивоу (што је износило, посматрано на месечном нивоу, 1,33% или 1,34% – зависно од броја дана у календарском месецу).

Као подршка остваривању опредељених циљева и задатака монетарне политике, средином априла донесена је Одлука о усмеравању динарских пласмана банака у утврђене приоритете. Према тој одлуци, банке су биле дужне да најмање 50% динарских пласмана које су одобриле и пустиле у течај почев од 30. марта усмеравају у утврђене приоритете. Првобитно утврђени приоритети су проширивани како би се обезбедило ефикасније функционисање укупне привреде и снабдевање становништва основним прехранбеним производима, односно како би се обезбедило несметано обављање платног промета у земљи. Каматне стопе по којима су банке могле да наплаћују камату на пласмане у утврђене приоритете нису могле да буду веће од 2,2% месечно у периоду март–септембар, 13,6% у октобру и 3,9% у новембру и децембру. Посматрано у глобалу, банке су у 1999. години за утврђене приоритете пустиле у течај 6.832 милиона динара или 59%

укупних пласмана пуштених у течај, што је за 18% више него што су биле обавезне.

Народна банка Југославије је за време ратног стања дала сагласност за припајање 22 банке Београдској банци АД Београд и за припајање две банке Југобанци АД Београд. Поред тога, Народна банка Југославије је предузела конкретне мере за одржавање ликвидности тих и одређеног броја других банака које су имале проблеме у погледу одржавања ликвидности. Ради ликвидносне и доходовне подршке банкама, Народна банка Југославије је истовремено донела решење о смањењу каматних стопа на 8% годишње на износ својих потраживања од банака, а до нивоа њихових потраживања од крајњих корисника која су претворена у јавни дуг федерације.

Износ минималне девизне резерве који банке држе на рачунима Народне банке Југославије остао је неизмењен током године. Минимална девизна резерва представља месечни просек и она је износила четири милиона САД долара за банке које обављају платни промет и кредитне послове са иностранством, а два милиона САД долара за банке које обављају платни промет са иностранством.

Крајем године донет је закон о претварању одређених краткорочних потраживања Народне банке Југославије од државе, републичких дирекција за робне резерве и републичких фондова за пензијско и инвалидско осигурање у укупном износу од 4.038 милиона динара у дугорочни кредит. Наиме, та потраживања су претворена у дугорочни кредит од седам година, са периодом мировања од две године и каматном стопом од 12% годишње, што значи да су осетно продужени рокови враћања и знатно смањена каматна стопа. Ефекат смањења каматне стопе на смањење расхода поменутих корисника по основу камате, уз претпоставку да есконтна стопа Народне банке Југославије остане непромењена, износио би око 600 милиона динара годишње.

МОНЕТАРНА КРЕТАЊА

Токови креирања примарног новца

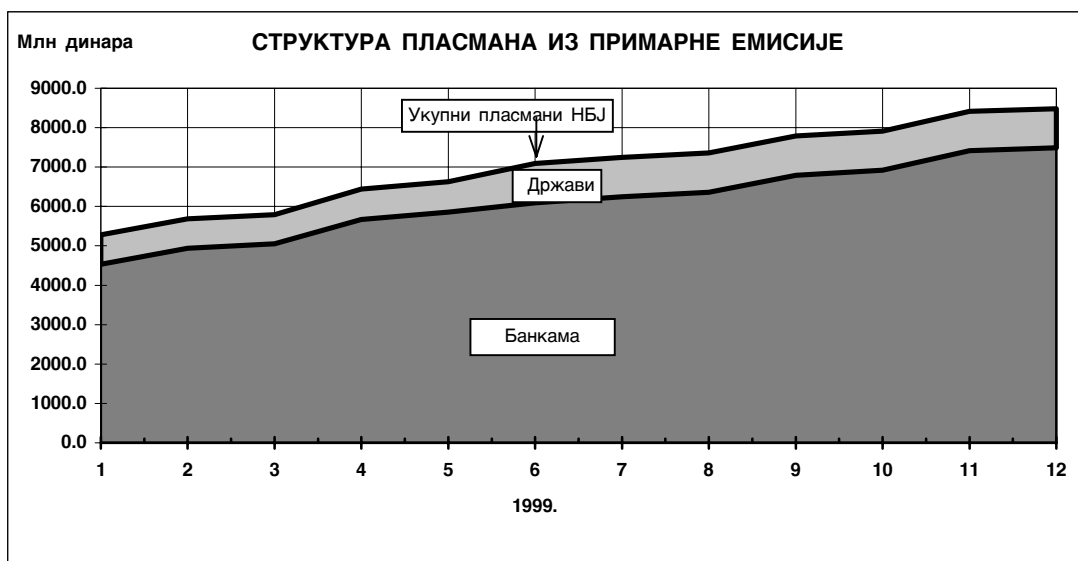
Основни ток којим је у 1999. години креиран примарни новац био је раст пласмана из примарне емисије. При том су подједнако били значајни раст директних кредита Народне банке Југославије датих банкама и крајњим корисницима и куповина хартија од вредности, мада је мање креирање остварено и путем девизних трансакција Народне банке Југославије, будући да је, упркос изузетно тешким околностима, регистрован извешан пораст девизних резерви Народне банке Југославије.

Пласмани из примарне емисије износили су крајем 1999. године 8.480 милиона динара и били су за 3.264 милиона динара или за 62,6% већи у односу на крај претходне године. Међутим, то повећање није у целини представљало примарну емисију, што се да закључити и на основу кретања примарног новца који је у тој години повећан за 2.496 милиона динара. Наиме, део повећања пласмана Народне банке Југославије у 1999. години односио се на неусаглашена књижења из претходне године, која су настала због прекњижавања по новом контном оквиру за банке, због чега је у 1998. години био приказан знатно мањи раст пласмана Народне банке Југославије.

Посматрано по структури, директни кредити Народне банке Југославије дати банкама и непосредним корисницима, углавном држави, повећани су за 1.815 милиона, а пласмани у хартије од вредности за 1.449 милиона динара.

Највећи део пораста пласмана у хартије од вредности односи се на хартије које је емитовао јавни сектор а купила Народна банка Југославије, пре свега за потребе ратног буџета.

Раст пласмана Народне банке Југославије углавном је започет крајем марта, тј. одмах после проглашења ратног стања, и посебно је појачан у другом тромесечју, у време агресије НАТО, а морао је бити настављен и у поратном периоду, како би се финансијски подржала обнова ратом разорених привредних објеката.

У првом тромесечју пласмани из примарне емисије су повећани за 577 милиона динара. У том периоду Народна банка Југославије је настојала да регулише нарасла доспела потраживања од банака и крајњих корисника, чију је наплату морала да одложи због познатих проблема око наплате укупних потраживања у земљи. Поред тога, Народна банка Југославије је знатан део својих потраживања из примарне емисије компензирала са обавезама према банкама по основу нето смањења старе девизне штедње.

У другом тромесечју, пласмани Народне банке Југославије су повећани у знатно већем износу, тј. за 1.296 милиона динара, док је њихов раст у трећем и четвртном тромесечју био умеренији и у целини је износио 1.392 милиона динара.

Путем девизних трансакција Народне банке Југославије са иностраним комитентима у 1999. години, такође је забележено креирање примарног новца. То креирање је било врло умерено, а остварено је по основу продаје девиза Народној банци Југославије у висини од 5% оствареног извоза и увоза. Иначе, у условима нефункционисања девизног тржишта, Народна банка Југославије је у минималном обиму продавала девизе, и то само на основу одлука Савезне владе. Нето девизна потраживања Народне банке Југославије у земљи, углавном од банака,

рачунато по текућим курсевима на крају 1999, износила су 16.008 милиона динара и била су за 26 милиона динара виша него на крају претходне године. Али, ако се искључе ефекти пораста настали по основу промене курса динара у међувалутарним односима, та потраживања су смањена за 2.573 милиона динара. То смањење се повезује са смањењем девизних обавеза Народне банке Југославије према иностранству, а у целини операције се повезују са одређеним пребијањем девизних обавеза и потраживања између Народне банке Југославије и банака, па, по том основу, није било ефеката у правцу повећања или смањења примарног новца.

У 1999. години раст примарног новца био је осетно већи него у претходној години. На крају године примарни новац је износио 9.668 милиона динара и био је за 2.496 милиона динара или за 34,8% већи него на крају претходне године. Скоро две трећине тог пораста односило се на готов новац у оптицају, док су остали облици примарног новца имали знатно мање повећање.

Пораст готовог новца у оптицају у 1999. години износио је 1.638 милиона динара или 32,4% што је знатно више од повећања у претходној години (334 милиона динара), али приближно повећању оствареном у 1997 (1.760 милиона динара) и у 1996. години (1.512 милиона динара). Средства на жиро-рачунима банака износила су 579 милиона динара и била су за 221 милион динара већа него на крају претходне године. Готовина у касама банака повећана је за 41 милион динара. Депозитни новац, односно депозити државе код Народне банке Југославије, износио је на крају године 640 милиона динара, што је за 224 милиона или 53,9% више него на крају претходне године.

Издвојена обавезна резерва банака код Народне банке Југославије је крајем године износила 1.215 милиона динара, што је за 100 милиона или за 9% више него на крају 1998. године. На пораст обавезне резерве утицали су повећање основице за обрачун обавезне резерве и неискоришћена средстава посебне обавезне резерве за куповину хартија од вредности, а на смањење обавезне резерве њено повећање коришћење за одржавање дневне ликвидности банака и смањење редовне стопе обавезне резерве са 23% на 17% (према обрачуну на крају године, смањење стопе обавезне резерве утицало је у правцу њеног мањег издвајања за 735 милиона динара).

Током 1999. године коришћење благајничких записа Народне банке Југославије поново је осетно интензивирано. Благајнички записи Народне банке Југославије у портфељу банака износили су крајем године 428 милиона динара и били су за 273

милиона динара већи него на крају претходне године. У првој половини године забележено је њихово смањење од 138 милиона, а у другој половини године повећање од 410 милиона динара. Пораст тих благајничких записа у другој половини године био је резултат њиховог обавезног уписа током јула у висини од 2% динарских извора средстава крајем маја и крајем јуна, а током септембра у висини од 2% динарских извора средстава крајем јула. Ти записи су издавани са роком доспећа од 180 дана и са каматном стопом од 2% месечно, а укупан ефекат те мере износио је 421 милион динара.

Примарни новац је у првом тромесечју повећан за 503 милиона динара или за 7% у односу на крај претходне године. У његовој структури су повећана средства на жиро-рачунима банака, депозитни новац и издвојена обавезна резерва, док је готов новац у оптицају смањен. Готов новац у оптицају у првом тромесечју је имао минимално смањење, које је износило 43 милиона динара, што је пре свега сезонска карактеристика. Наиме, крајем године обично долази до знатно већег раста готовог новца будући да су, пред новогодишње празнике, готовинске исплате по основу зарада и подизање готовине грађана појачани, да би се у првом тромесечју наредне године кретање готовог новца вратило у нормалне токове.

У другом тромесечју примарни новац је повећан за 931 милион динара или за 12,1%, а у његовој структури забележене су даље промене. Готов новац у оптицају имао је повећање за 470 милиона, жиро-рачуни банака за 390 милиона и обавезна резерва за 289 милиона динара, док су депозити по виђењу смањени за 54 милиона динара, а благајнички записи Народне банке Југославије за 181 милион. Повећање средстава на жиро-рачунима банака у овом тромесечју настало је пре свега због повећане примарне емисије Народне банке Југославије у ратним околностима.

У другој половини године раст примарног новца знатно је успорен. Његово повећање у том периоду је износило 1.061 милион динара или 12,3%, с тим што је структура примарног новца измењена. Готов новац у оптицају је повећан 1.212 милиона динара, благајнички записи Народне банке Југославије 410 милиона и депозити новац 173 милиона, док су смањени обавезна резерва банака за 486 милиона и средстава на жиро-рачунима банака (заједно са готовином у касама) за 247 милиона динара.

НЕТО ДОМАЋА АКТИВА НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

(У млн динара)

	Стање XII 1999.	ПРОМЕНЕ		СТОПЕ РАСТА	
		У динарима		У проценти	
		1998.	1999.	1998.	1999.
Динарски пласмани	8.479,8	145,8	3.264,3	2,9	62,6
Банкама	4.877,6	989,3	1.559,4	42,5	47,0
Јавном сектору	994,6	9,0	256,3	1,2	34,7
Хартије од вредности	2.607,6	-852,5	1.448,6	-42,4	125,0
Девизна потраживања у земљи	16.008,1	2.350,7	25,7	17,2	0,2
Нето домаћа актива НБЈ	24.487,9	2.496,5	3.290,0	13,3	15,5
Нето девизна пасива	9.304,3	3.347,4	-1.218,1	46,7	-11,6
Потраживања од иностранства	37.088,6	15.475,0	5.055,4	93,5	15,8
Конвертибилна	20.469,1	9.659,2	2.731,5	119,6	15,4
Клириншка	16.619,5	5.815,8	2.323,9	68,6	16,3
Обавезе према иностранству	46.392,9	18.822,4	3.837,3	79,3	9,0
ММФ	7.776,7	2.976,4	914,4	76,6	13,3
Остале обавезе	38.616,2	15.846,0	2.922,9	79,8	8,2
Примарни новац	9.667,5	671,8	2.496,3	10,3	34,8
Готов новац у оптицају	6.688,3	334,4	1.637,5	7,1	32,4
Жиро-рачуни банака	578,8	58,3	220,8	19,5	61,7
Благајна	117,1	4,6	40,8	6,4	53,5
Депозитни новац	639,7	66,2	224,0	18,9	53,9
Обавезна резерва	1.215,3	566,8	100,4	103,4	9,0
Хартије од вредности НБЈ	428,3	-193,6	272,8	-55,5	175,4
Остале резерве банака	-	-164,9	-	-100,0	-
Девизна штедња депонована код НБЈ	-	-21.929,1	-	-100,0	-
Остала нето пасива	5.516,1	20.406,4	2.011,8	-	57,4

Нето домаћа актива банака

Нето домаћа актива банака је у 1999. години повећана за 27.895 милиона или 23,1% у односу на крај претходне године, тако да је њено стање на крају године износило 148.853 милиона динара. На такав пораст нето домаће активе банака утицао је пораст динарских пласмана банака, као и пораст девизних нето потраживања у земљи, посматрано у динарском изразу.

Према консолидованом билансу банака, потраживања у девизама од домаћих комитената учествовала су у укупној активи монетарних институција са 55,8%, а укључујући и девизна потраживања од иностранства, то учешће достиже 77%. Треба напоменути да биланси са којима се располагало нису били коначни и нису садржали закључна књижења и исказане коначне финансијске резултате за 1999. годину. Али и претходни резултати пословања банака, на основу агрегатних

биланса према периодичном обрачуна за првих девет месеци 1999. године, показују да је учешће девизног подбиланса у укупној активи износило 73%, а у пасиви 70%, што је иначе било карактеристично и за раније године. Поред тога, исцрпљеност домаће привреде, уз велика ратна разарања у 1999. години, као и ослабљена депозитна функција банака, без штедње становништва, утицали су на даље смањење динарског подбиланса банака, али ће и промена девизног курса динара, који је већ дуже време непромењен и нереалан, а која ће неминовно доћи, утицати на даље смањење учешћа динарског подбиланса.

Пласмани банака су на крају 1999. године износили 31.566 милиона и њихово повећање је износило од 8.352 милиона динара, или 36,0% у односу на крај претходне године. Привреда је, као и до сада, била највећи корисник банкарских кредита. Током целе године, слично ранијим годинама, настављена је тенденција повећања доспелих а ненаплаћених потраживања.

Нето девизна потраживања у земљи, посматрано у номиналном динарском изразу, износила су на крају године 117.287 милиона динара и утицала су на повећање нето домаће aktive банака за 19.543 милиона динара. Међутим, посматрано у реалном изразу, искључујући промене девизног курса динара, та потраживања нису имала никаквих ефеката на нето домаћу активу банака.

Девизна потраживања од домаћих комитената, пре свега дугорочна, забележила су знатно већи номинални пораст од пораста обавеза у девизама према домаћим комитентима, али те обавезе не укључују девизну штедњу, док потраживања обухватају и потраживања банака од државе по основу старе девизне штедње. Девизна потраживања од домаћих комитената износила су на крају године 131.685 милиона динара и била су за 22.149 милиона или 20,2% већа у односу на крај 1998. године. Девизне обавезе банака према комитентима у земљи, без девизне штедње, износиле су на крају године 14.398 милиона динара и у односу на крај претходне године биле су веће за 2.606 милиона динара. На номинални пораст девизних потраживања, као и на сва друга потраживања и обавезе у девизама исказане у билансу, нарочито је утицало увођење двовалутног новчаног система у Црној Гори у новембру, када су сва потраживања и све обавезе у девизама исказани по курсу динара на црном девизном тржишту, услед чега су се троструко увећали, тако да реално девизна потраживања, па ни девизне обавезе, нису имали пораст.

Од укупног стања девизних потраживања од комитената у земљи на девизне кредите дате привреди, краткорочне и дугорочне, односило се преко 39 милијаради динара или око 3,3 милијарде долара према званичном курсу динара, колико и у претходној години. Услед економске блокаде наше земље, која, са мањим прекидима, траје већ скоро читаву деценију, и ратног стања током 1999. године, није било кредита из иностранства, а о домаћим девизним изворима за кредитирање привреде излишно је говорити. Доспели а ненаплаћени кредити, како динарски тако и девизни, и њихове исправке вредности били су у сталном порасту. Тако је стање краткорочних кредита у девизама, датих привреди, на крају 1999. године износило 4,6 милијарди, а износ доспелих а ненаплаћених кредита је био 2,0 милијарди, од чега се на исправке вредности по тим кредитима односи 1,7 милијарди динара. Дугорочна потраживања од домаћих комитената у девизама су крајем 1999. године повећана за око 40 милијарди динара, колико износи стара девизна штедња, будући да су потраживања банака од Народне банке Југославије по том основу пренета на државу у складу са Законом о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана. Пораст краткорочних и дугорочних међубанкарских потраживања у девизама износи преко једне милијарде, али, будући да биланси банака којима се располагало не садрже закључна књижења (која ће бити извршена до предаје завршних рачуна банака), велики део, посебно тих међубанкарских односа, био је резултат изостанка закључних књижења.

Ако се укупна нето домаћа актива банака посматра са пасивне стране у номиналном изразу, на њено формирање утицало је повећање нето девизне пасиве банака, укупних депозита, као и остале нето домаће пасиве банака.

Кретање нето девизне пасиве банака, посматрано у номиналном изразу, током године је, а нарочито пред њен крај, утицало на повлачење новца. Ефекти на крају године везани су највећим делом за већ поменути прелазак Црне Горе на двовалутни новчани систем. Нето девизна пасива банака (у динарској вредности) износила је крајем године 50.414 милиона и била је номинално за 13.127 милиона или 35,2% већа него на крају претходне године. Нето девизна пасива пословних банака је деловала, али у знатно мањој мери, на повлачење новца и када се искључе ефекти промене девизног курса динара. Али, посматрано на нивоу укупних монетарних институција, укључујући и Народну банку Југославије, код које су реални ефекти утицали на креирање новца, коначни ефекти деловали су у правцу креирања новца у износу од око 225 милиона динара. Потраживања банака

од иностранства су на крају године износила 49.947 милиона динара и била су за 8.055 милиона или 19,2% већа него претходне године. Обавезе према иностранству су износиле 100.361 милион, односно за 21.182 милиона или 26,8% више у односу на претходну годину. Највећи део обавеза према иностранству односи се на обавезе банака и Народне банке Југославије према страним банкама и међународним финансијским организацијама, и то по дугорочним кредитима у девизама.

Основни ток креирања новца у 1999. години били су пласмани банака, чији пораст је износио 8.352 милиона динара. Посматрано реално, нето девизна потраживања од комитената у земљи, како се процењује, нису имала ефеката на кретање новца. При том је путем девизних трансакција са иностранством креирано додатних 225 милиона динара. Новчана маса и динарски немонетарни депозити повећани су за 5.811 милиона, а путем токова остале нето домаће пасиве повучено је око 1,7 милијарди динара креираног новца, али је, ипак, очигледно да раст пласмана банака од преко једне милијарде динара није имао директне монетране ефекте будући је употребљен за покриће доспелих а ненаплаћених потраживања, као и за увећање трајног капитала.

Новчана маса је на крају године износила 16.582 милиона динара, што је било око 2,7 милијарди немачких марака рачунато по званичном курсу, односно око 800 милиона немачких марака по курсу на паралелном тржишту, који је на крају децембра достигао 21,00 динар за једну марку. У односу на претходну годину, новчана маса је већа за 5.775 милиона или 53,4%. Тенденција високог раста новчане масе испољена је у последњем тромесечју, када је њено повећање износило 2.033 милиона, што се, у одређеној мери, може приписати утицају сезонских фактора. У време ратног стања, новчана маса је повећана око 1,5 милијарди динара. Раст готовог новца у оптицају, и у апсолутним износима и у релативним показатељима, био је знатно умеренији у односу на раст депозитног новца. Готов новац у оптицају је повећан за 1.638 милиона или 32,4%, а депозитни новац за 4.137 милиона или 71,9%. Учешће готовог новца у новчаној маси се смањило у односу на претходну годину и износило је на крају године 40,3% (у 1998. 46,9%), али се такво учешће још увек може сматрати високим.

У 1999. години су укупни (динарски и девизни) немонетарни депозити повећани 7.267 милиона динара или 14,1% у односу на претходну годину. Скоро целокупан пораст односи се на девизне депозите, који су повећани 7.231 милион динара, чему је делимично допринело већ поменуто увођење двовалутног новчаног

система у Црној Гори, а делимично и обрачуната и приписана камата, мада она није у целини приписана у децембру, а коначан припис биће извршен приликом израде завршних рачуна. Поред тога, евидентан је и извештај пораст девизних депозита код организација привредне делатности. Динарски немонетарни депозити су забележили симболичан пораст од 0,8% или 36,3 милиона динара и то је био резултат пораста дугорочно орочених депозита, док је стање депозита по виђењу и краткорочно орочених депозита било мање него у претходној години. Иако ни код тих депозита није извршен коначан припис камате, ни то, када се буде извршило, неће много променити њихово стање. Без обзира на врло тешку општу економску ситуацију, високу незапосленост и ниска примања становништва, губитак поверења у банке чини своје, па је штедња становништва, рачунајући нове штедне депозите у девизама, динарску штедњу, као и такуће рачуне грађана, чинила само 0,8% укупне билансне пасиве, према објављеним резултатима пословања банака за првих девет месеци 1999. године. Девизне немонетарне депозите чине највећим делом штедни депозити у девизама, укључујући и стару и нову девизну штедњу грађана. Девизни депозити по виђењу привреде забележили су знатан пораст, 2.308 милиона или 50,3%, у односу на крај претходне године, што је највећим делом резултирало из обавезе извозника да девизни прилив положи на свој девизни рачун код банке кредитора.

Од децембра 1998. године, када су из остале активе Народне банке Југославије искључене курсне разлике које се односе на стару девизну штедњу грађана, остала домаћа пасива је већа од остале домаће активе, тако да остала нето домаћа пасива утиче на креирање нето домаће активе банака са пасивне стране. У 1999. години је остала нето домаћа пасива повећана 1.726 милиона динара или 8,1% у односу на претходну годину, а њено стање на крају године износило је 23.045 милиона динара.

Остала домаћа актива банака повећана је 7.702 милиона или 43,5% у односу на претходну годину, од чега се 3.722 милиона односи на пораст трајних средстава и улога.

Остала пасива банака повећана је за 8.807 милиона или 23,4% у односу на претходну годину, а највећи део тог пораста односи се на трајни капитал, чије је повећање у односу на претходну годину износило 6.488 милиона или 25,3%. Тај пораст обухвата и ревалоризацију, која је урађена при састављању полугодишњег биланса стања и успеха, док ће се ти ефекти за целу годину моћи сагледати тек по изради биланса стања и успеха за целу годину, дакле, после марта 2000.

године. Иначе, према Закону о рачуноводству, капитал, улагања, основна средства и друге позиције прописане овим законом се ревалоризују ако годишњи раст цена на мало од последње ревалоризације износи више од 10%. Будући да је у 1999. години остварена стопа раста цена на мало од 50,1%, износи ревалоризације ће бити знатни и имаће значајно место у структури расхода банака. Објављена анализа финансијског пословања банака за период јануар–септембар 1999. године показује да ревалоризациони расходи износе преко 50% укупних расхода банака. Највећи пораст, а и највеће учешће у трајном капиталу има акционарски капитал. На крају године његово стање је износило 18.837 милиона и било је за 2.585 милиона или 15,2% више него претходне године. Према досадашњој пракси, повећање акционарске главнице је остваривано највећим делом емисијом нових акција и акционари су, на извешан начин, били обавезни на упис тих акција. Такав приступ, дакле, скоро искључива емисија тих хартија од вредности, односно постојање само примарног тржишта, одузимао је тим акцијама у извесној мери атрибуте хартија од вредности будући да оне нису пролазиле тржишно вредновање преко секундарног тржишта хартија од вредности. Измене и допуне Закона о банкама и другим финансијским организацијама, донете средином 1999. године, унеле су значајне новине у ову проблематику. Поред повећања новчаног цензуса за оснивање банке, који је утврђен на пет милиона САД долара у динарској противвредности, као и обавезе да банке тај износ капитала перманентно одржавају, донете су и значајне измене које се тичу акција. Прописано је да лица која, после оснивања банке, купе акције банке наредних емисија, стичу такође статус акционара као и лица која су купила оснивачке акције и учествовала у оснивању банке. Када су у питању сопствене акције, банке су дужне да у року од једне године од дана стицања сопствених акција те акције продају на финансијском тржишту, а ако то не учине, дужне су да их повуку и пониште и на тај начин смање акционарски капитал. Измене и допуне поменутог закона унеле су још једну значајну новину у пословању банака, која би требало да омогући пласирање банкарског потенцијала у профитабилне пројекте, као и да смањи ненаплаћена потраживања, а она гласи да банка не може одобравати кредите својим акционарима пре истека једне године од дана уписа те банке у судски регистар. На тај начин би требало да се онемогући досадашња пракса да банка оснивачима путем кредита практично одмах враћа средства која су уложили у банку. Као и у ранијим годинама, монетарна кретања остварена у 1999. указују

на то да пораст пласмана банака није у целини имао монетарне ефекте него да се једним делом прелио у фондове банака.

И поред тога што је остварен раст трајног капитала по стопи од 25% у односу на претходну годину, уз већ изнету ограду да нису извршена закључна књижења, није остварен задовољавајући коефицијент учешћа капитала у укупној пасиви банака. Један од квантитативних критеријума пословања банака, прописан чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама, јесте да банка мора да обезбеди да учешће капитала у укупној пасиви не буде мање од 20%. Тај показатељ за 1999. годину на нивоу укупних монетарних институција износи 13,5%, а према подацима периодичних обрачуна пословних банака за девет месеци 1999. године, 14,0%, што указује на још увек неадекватно учешће капитала у пасиви.

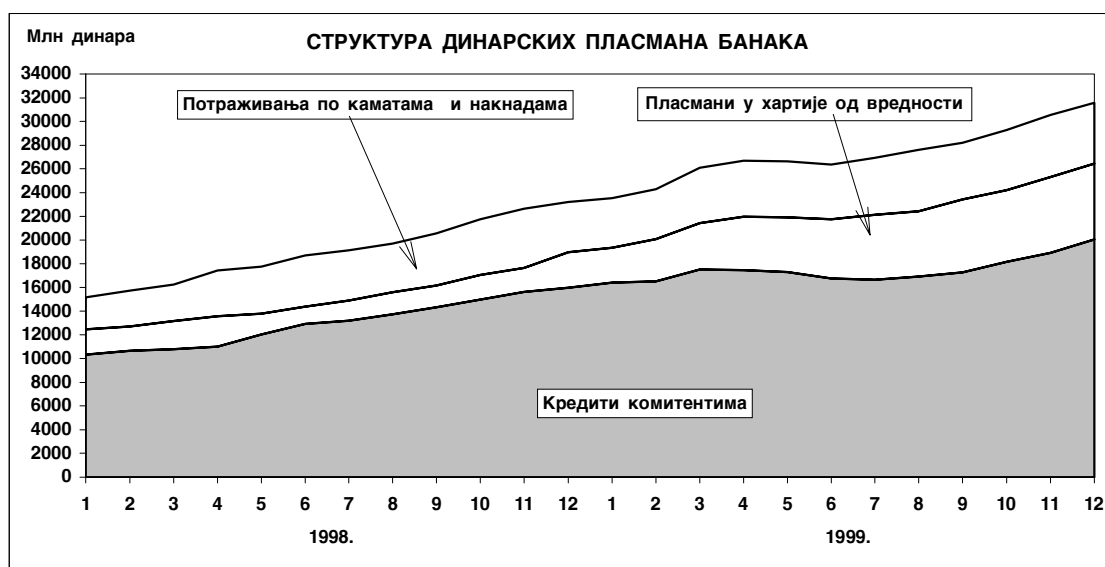
Пласмани банака

У готово тромесечном ратном периоду основни циљеви монетарне политике били су у функцији одбране земље и одржавања њене економске стабилности. У складу с тим, банке су биле дужне да своје пласмане првенствено усмеравају за те потребе. У послератном периоду, приоритетни циљ је била обнова разрушене земље, па је усвојеним допунама Закона о Народној банци Југославије и изменама и допунама Закона о банкама и другим финансијским организацијама, изузетно у 1999. години, Народној банци Југославије дато овлашћење да може органичавати обим и динамику пласмана банака и прописивати обавезу усмеравања пласмана банака, као и да може прописивати највише и најниже каматне стопе банака, чиме су, практично, у највећој мери задржане одредбе које су биле на снази у време ратног стања.

У складу с тим, донете су мере о обавези усмеравања динарских пласмана банака савезној држави и републикама чланицама за потребе буџета, буџетским корисницима, Дирекцији за робне резерве Републике Србије, фондовима обавезног пензионог и инвалидског осигурања, за финансирање наменске производње и индустрије која производи за потребе одбране земље, производње лекова и санитетског материјала, пролећне сетве, сточарства, електропривреде и енергетике, производње основних прехранбених производа, обнове и оспособљавања објеката оштећених бомбардовањем, као и за финансирање извоза робе и услуга под условом да корисник кредита наплаћени девизни прилив

положи на свој девизни рачун код банке кредитора. Поред тога, банке су биле у обавези да најмање 50% динарских пласмана пуштених пре 30. марта 1999. године, а који нису дати за наведене намене према Одлуци о обавези усмеравања динарских пласмана банака у 1999. години, наплате о року њиховог доспећа и да та средства усмере у намене утврђене поменутом одлуком.

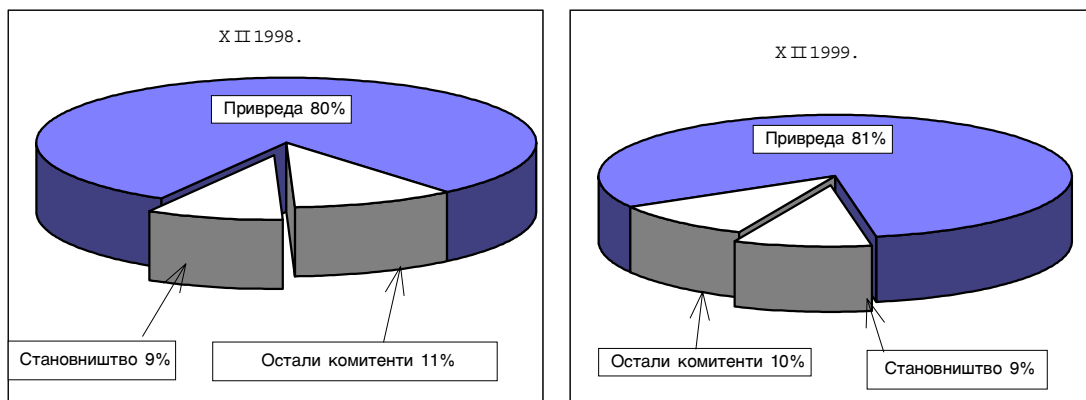
Стање динарских пласмана банака на крају године износило је 31.566 милиона, што је било за 8.352 милиона или 36,0% више у односу на крај претходне године. Пласмани банака су током године били један од основних токова креирања новца. Кредитна активност пословних банака била је добрим делом регулисана напред наведеним мерама, а пораст пласмана банака био је омогућен порастом примарне емисије, као и мерама Народне банке Југославије које су биле усмерене на одржавање одређеног нивоа ликвидности банака.

Стање укупних краткорочних и дугорочних кредита које су банке одобриле комитентима износило је крајем године 19.985 милиона и било је веће за 4.065 милиона или 25,5% у односу на крај претходне године. Краткорочни кредити чине више од три четвртине укупних кредита и учествују са 76,1% у структури укупних кредита банака. Пораст краткорочних кредита банака комитентима износио је 3.728 милиона или 32,5%, што указује на високе изворе краткорочних средстава код банака, наравно, уколико су оне водиле рачуна о својој солвентности. Дугорочни кредити банака повећани су за 337 милиона или 7,6% у односу на крај прошле године.

Као и претходних година, привреда је била највећи корисник банкарских кредита и они су повећани за 2.947 милиона динара или 23,8% у односу на крај прошле године. Како је производња, из већ изнетих разлога, током године била мања него у претходном периоду, оцењује се да је део одобрених кредита био искоришћен за исплату личних доходака, покриће доспелих обавеза по каматама и кредитима и сл. Скоро укупан износ пораста доспелих а ненаплаћених кредита, који чини 10,9% пораста укупних кредита (пораст доспелих а ненаплаћених кредита 443 милиона, а пораст укупних кредита 4.065 милиона), забележен је код сектора привреде. Исправке вредности биле су нешто мање него претходне године, али, с обзиром на то да нису извршена закључна књижења, податак није коначан. Иначе, већ подаци из периодичног обрачуна пословања банака за девет месеци показују да исправке вредности доспелих кредита износе око 2,5 милијарди динара.

СЕКТОРСКИ РАСПОРЕД КРЕДИТА БАНАКА

Оцењује се да је финансијска дисциплина у периоду ратног стања била задовољавајућа, али су, посматрајући годину у целини, забележена и знатна потраживања по доспелим каматама и накнадама. Та потраживања повећана су за 888 милиона или 20,9% у односу на претходну годину, а односе се такође највећим делом на привреду. То се одразило и на укупан банкарски систем, проузрокујући његову неликвидност, лоше кредитне портфеле, даљи раст тзв. контаминираних активе и губитке. Периодични обрачун пословања банака за девет месеци 1999. године показује врло низак степен наплативости потраживања, а исправке вредности доспелих потраживања од домаћих предузећа по основу главнице дуга, доспелих камата и накнада представљају 50,1% вредности

капитала банака. Један од покушаја решавања изнетог проблема било је и усвајање Кодекса пословних правила о дужничко–поверилачким односима у процесу консолидације предузећа и банака, који је донела Привредна комора Србије. Кодекс утврђује начела и правила понашања предузећа и банака у регулисању њихових међусобних дуговања и потраживања. Ради смањивања тих дуговања и потраживања, предлаже се: промптна наплата–исплата дела потраживања–обавеза у ликвидним средствима, репрограмирање кредита у роковима и износима прихватљивим за обе стране, конверзија потраживања у акције и друга решења.

ДОСПЕЛА НЕНАПЛАЋЕНА ПОТРАЖИВАЊА И ИСПРАВКЕ ВРЕДНОСТИ

(У млн динара)

	Стање 1999.	Пораст у млн	Пораст у %
Доспела ненаплаћена потраживања	4.172,4	442,8	11,9
У томе:			
– привреда	3.976,4	390,4	10,9
Исправке вредности по кредитима	-2.554,6	+125,9	4,7

Како је већ речено, кредити су усмеравани буџетима за приоритетне намене: на крају године ти кредити су износили 2.555 милиона и били су за 695 милиона или 37,3% већи него у претходној години.

Кредити дати становништву повећани су 325 милиона или 24,6%. Пораст дугорочних кредита становништву, првенствено кредита за стамбену изградњу, износио је 182 милиона динара. Тешка економска ситуација приморавала је становништво да иде у прекорачења по текућим рачунима, тако да је минусни салдо на текућим рачунима становништва на крају године износио око 230 милиона и био је за око 30 милиона већи него претходне године.

Пласмани банака у хартије од вредности повећани су 3.388 милиона или 112,8%. При том треба напоменути да је методологија приказивања хартија од вредности у извесној мери измењена. С обзиром на то да међубанкарски односи по основу пласмана садрже и одређене хартије од вредности, извршена је њихова консолидација са потраживањима и обавезама по краткорочним и дугорочним хартијама од вредности и хартије од вредности су приказане у оквиру јединственог износа.

НЕТО ДОМАЋА АКТИВА БАНАКА У 1999.

(У млн динара)

	Стање	Промене у млн дин.		Промене у %	
	XII 1999.	1998.	1999.	1998.	1999.
Динарски пласмани	31.566.0	6.775.5	8.351.7	41.2	36.0
Девизна потраживања у земљи	117.287.2	61.682.0	19.543.2	171.0	20.0
Нето домаћа актива	148.853.2	68.457.5	27.894.9	130.4	23.1
Нето девизна пасива	50.414.1	14.911.8	13.127.4	66.6	35.2
Потражив. од иностранства	49.946.8	20.594.2	8.054.7	96.7	19.2
Конвертибилна потраживања	33.327.3	14.778.4	5.730.8	115.3	20.8
Клириншка потраживања	16.619.5	5.815.8	2.323.9	68.6	16.3
Обавезе према иностранству	100.360.9	35.506.0	21.182.1	81.3	26.8
ММФ	7.776.7	2.976.4	914.4	76.6	13.3
Остале обавезе	92.584.2	32.529.6	20.267.7	81.8	28.0
Укупни депозити	75.393.7	23.403.4	13.041.8	60.1	20.9
Новчана маса	16.581.9	1.659.3	5.774.6	18.1	53.4
Готов новац у оптицају	6.688.3	334.4	1.637.5	7.1	32.4
Депозитни новац	9.893.6	1.324.9	4.137.1	29.9	71.9
Квазиновац	58.811.8	21.744.1	7.267.2	73.0	14.1
Динарски депозити	4.465.6	942.1	36.3	27.0	0.8
Девизни депозити	54.346.2	20.802.0	7.230.9	79.1	15.3
Остала нето домаћа пасива	23.045.4	30.142.3	1.725.7		8.1

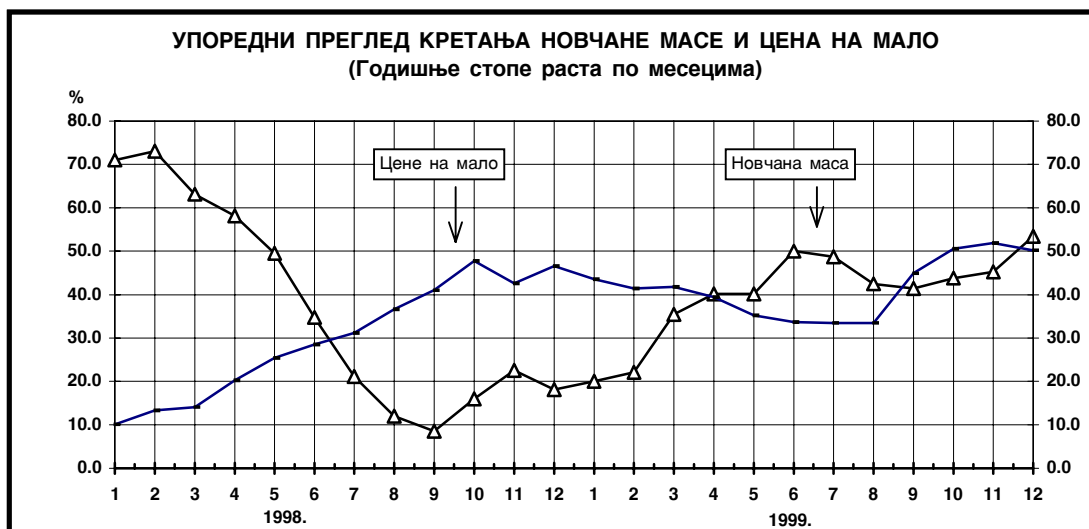
ДИНАРСКИ ПЛАСМАНИ БАНАКА У 1999.

(У млн динара)

	Стање	Промене у млн дин.		Промене у %	
	XII 1999.	1998.	1999.	1998.	1999.
Краткорочни кредити комитентима	15.206.1	3.421.1	3.728.0	42.5	32.5
Дугорочни кредити комитентима	4.779.1	1.827.7	336.8	69.9	7.6
Укупни кредити	19.985.2	5.248.8	4.064.8	49.2	25.5
Привреда	15.312.4	4.497.1	2.947.0	57.2	23.8
Федерација	2.555.3	630.8	694.8	51.3	37.3
Становништво	1.647.5	359.2	325.4	37.3	24.6
Пласмани у хартије од вредности	6.391.9	468.9	3.388.1	18.5	112.8
Потраживања по каматама и накнадама	5.126.5	1.162.8	887.8	37.8	20.9
Остали пласмани	62.4	-105.0	11.0	-67.7	21.4
Укупни пласмани банака	31.566.0	6.775.5	8.351.7	41.2	36.0

Кретање новчане масе

Новчана маса је током 1999. године повећана за 5.774,6 милиона динара и крајем године је достигла износ од 16.581,9 милиона динара, што је за 53,4% више него на крају претходне године. Таква стопа пораста може се оценити као изузетно висока како у односу на планирану, тако и у односу на стопу пораста забележену у 1998. години. Међутим, одређене промене у економској политици, а пре свега у монетарној, изазване ратом и последицама ратних разарања, као и уведеним санкцијама, имале су утицаја и на повећање новчане масе.

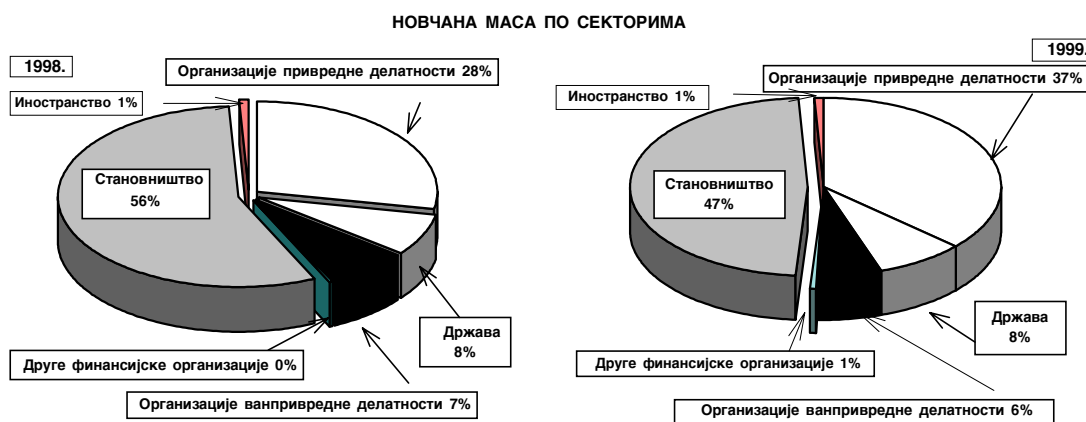
Процентуални раст новчане масе био је нешто виши од раста цена на мало. Наиме, новчана маса је повећана за 53,4%, а цене на мало за 50,1%, док је у 1998. години раст новчане масе износио 18,1%, а цена на мало 44,3%.

Основни фактор пораста новчане масе током године био је пораст пласмана банака и мање креирање новца по основу девизних трансакција са иностранством. Висока кредитна активност банака, посебно у ратном периоду, али и после тог периода, утицала је на перманентан раст новчане масе, а томе је допринео и пораст кредита из примарне емисије.

Динамика промене новчане масе по месецима током године била је различита. У прва три месеца, до пред крај марта, новчана маса је одржавана на нивоу испод стања на крају 1998. године, али је са почетком рата дошло до њеног раста, и то услед нове емисије новца по основу раста пласмана банака и услед преливања

нетрансферабилних депозита у новчану масу, када су штедише и власници орочених динарских средстава почели да подижу средства са својих рачуна код банака. Током рата настављен је раст пласмана банака, али тај раст није могао бити прекинут ни после рата, будући да је морало да се започне са процесом обнове земље.

Тенденција повећања учешћа депозитног новца и смањења учешћа готовог новца у оптицају у новчаној маси настављена је и у 1999. години. Учесће депозитног новца у новчаној маси кретало се између 56,5% у априлу, када је било најмање, до 62,9% у октобру, када је било највеће, да би крајем децембра износило 59,7% према 53,3% крајем 1998. године. Насупрот томе, учешће готовог новца у оптицају у новчаној маси је током године испољило тенденцију смањења, а нарочито у октобру, када је забележен минимум од 37,1%. Његово учешће константно је било испод нивоа на крају 1998. године (46,7%) и у децембру 1999. године је износило 40,3%. Динамика промена готовог новца у оптицају по месецима у апсолутним износима била је различита. Изузимајући сезонско смањење у прва три месеца, као и у мају, јулу и октобру, готов новац у оптицају је током осталих месеци показивао тенденцију раста. Посебно велики раст забележен је у јуну, новембру и децембру, када је износио између 492 и 565 милиона динара месечно.

Анализа секторског распореда новчане масе M_1 у 1999. години показује да се он разликује од распореда у 1998. години. Код организација привредних делатности новчана средства су крајем године достигла износ од 6.072,4 милиона динара и повећана су у односу на децембар 1998. године за 2.805,9 милиона или

85,9%, тако да је учешће сектора привреде у новчаној маси повећано са 30,2%, крајем 1998, на 36,6% на крају 1999. године.

Новчана средства државе и државних органа са јединицама локалне самоуправе износила су крајем године 1.342,0 милиона динара и била су за 67,6% већа него на крају 1998, а њихово учешће у M_1 износило је 8,1% према 7,4% у 1998. години.

Новчана средства организација ванпривредне делатности крајем године су износила 980,3 милиона динара, што је било за 374,6 милиона или 61,8% више у поређењу са децембром 1998. године. Учешће ванпривреде у новчаној маси крајем године износило је 5,9%, а у 1998. години 5,6%.

Што се тиче сектора становништва, новчана средства, укључујући и готов новац у оптицају, достигла су 7.942,2 милиона динара и повећана су у односу на претходну годину за 1.946,6 милиона динара или 32,5%, док је учешће овог сектора у M_1 смањено на 47,9% крајем године, према 55,5% на крају 1998. године.

Новчана средства других финансијских организација су у 1999. години повећана за 54,3 милиона динара у односу на крај 1998. године, а повећано је и учешће овог сектора у M_1 на 0,6% (у 1998. години 0,4%).

Новчана средства сектора иностранства су у 1999. години износила 143,1 милион динара и повећана су у односу на претходну годину за 51,9 милиона динара или 56,9%, док је учешће овог сектора у M_1 остало на нивоу 1998. године и износило је 0,9%.

Основне карактеристике секторског распореда новца у 1999. години биле су смањено учешће сектора становништва, укључујући и готов новац у оптицају, и повећано учешће привреде.

Ликвидна средства M_2 ⁸⁾ су крајем 1999. године износила 28.981,2 милиона динара и повећана су за 8.299,8 милиона или 40,1% у односу на децембар 1998. године. Таква стопа раста може се оценити као умерена у односу на претходну годину. Процентуални раст M_2 , за разлику од M_1 , био је испод раста цена оствареног у 1999. години.

Посматрано по секторима, највећи пораст у оквиру M_2 , слично као код M_1 , остварен је у сектору привреде и износио је 4.978,5 милиона динара или 49,7%, а учешће овог сектора у укупном порасту M_2 достигло је високих 60,0%. Највећи део

⁸⁾ M_2 обухвата новчану масу, остале динарске депозите по виђењу, орочене депозите, без депозита међународних финансијских организација код НБЈ, као и депозите по виђењу у девизама, без старе девизне штедње.

повећања ликвидних средстава привреде у оквиру M_2 односио се на краткорочне девизне депозите, док су орочени краткорочни динарски депозити тог сектора код банака смањени.

Код сектора становништва пораст у оквиру M_2 износио је 1.681,5 милиона динара или 23,2%, што је било нешто ниже од повећања новчаних средстава овог сектора у оквиру M_1 , а резултат је споријег раста краткорочних девизних депозита, као и стагнације орочених динарских депозита становништва.

Новчана средства државе и државних органа са јединицама локалне самоуправе су у оквиру M_2 забележила пораст од 1.020,5 милиона динара или 51,9%, а то значи да су расла брже од укупног раста M_2 . Таквом расту допринео је, слично као и код привреде, бржи раст краткорочних девизних депозита овог сектора.

Пораст новчаних средстава организација ванпривредне делатности у оквиру M_2 износио је 393,5 милиона динара или 31,3% у односу на децембар 1998. године.

Укупна ликвидна средства M_3 ⁹⁾ износила су крајем године 75.393,7 милиона динара и забележила су пораст од 13.041,7 милиона или 20,9% у односу на децембар 1998. године. Већи апсолутни пораст M_3 у 1999. години у односу на M_2 настао је због номиналног повећања девизних депозита, а пре свега дугорочних. На пораст тих депозита у великој мери је утицало увођење двовалутног новчаног система у Црној Гори, када су сви девизни депозити троструко повећани. Поред тога, њиховом порасту допринео је и припис камата на те депозите у 1999. години, иако камата није у целини приписана.

Посматрано по секторима, организације привредних делатности су у оквиру M_3 забележиле пораст од 5.151,1 милион динара или 50,4%, док је њихово учешће у порасту M_3 износило 39,5%. Већи раст ових депозита настао је због курсних разлика обрачунатих на девизне депозите привреде на рачунима код банака, а које су настале по основу промене међувалутарних односа, тј. пораста вредности долара у односу на остале конвертибилне валуте.

Највећи апсолутни пораст забележен је код сектора становништва и он је износио 5.275,9 милиона динара или 11,0%. И његово учешће у укупном порасту M_3 било је највеће, 40,5%, а главни разлог високог раста депозита становништва био је припис девизних камата.

⁹⁾ M_3 обухвата, поред M_2 , дугорочне динарске и девизне депозите, без одређених девизних депозита банака, за које је утврђено да представљају чист међубанкарски однос, а до сада су били укључени у овај агрегат.

Релативно висок раст у оквиру M_3 забележен је код средстава државе и државних органа са јединицама локалне самоуправе. Он је износио 1.145,6 милиона динара или 48,4% у односу на крај 1998. године, а највећи део тог раста, 622,2 милиона динара, односи се на краткорочне девизне депозите.

Укупни депозити у оквиру других финансијских организација су крајем 1999. године износили 273,3 милиона динара и повећани су за 174,9% у односу на децембар 1998. године, док је код сектора иностранство забележен минималан раст од 51,9 милиона динара.

НОВЧАНА МАСА (M_1) ПО СЕКТОРИМА

(У млн динара)

	Стање XII 1999.	П Р О М Е Н Е			
		У динарима		У процентима	
		1998.	1999.	1998.	1999.
Организације привредне делатности	6.072,4	956,7	2.805,9	41,4	85,9
Држава и држ. органи са јед. лок. самоуправе	1.342,0	206,1	541,3	34,7	67,6
Организације ванпривредне делатности	980,3	-51,3	374,6	-7,8	61,8
Друге финансијске организације	101,9	-39,1	54,3	-45,1	114,1
Становништво и готов новац у оптицају	7.942,2	498,2	1.946,6	10,9	32,5
Иностранство	143,1	88,7	51,9	264,8	56,9
Новчана маса (M_1)	16.581,9	1.659,3	5.774,6	18,1	53,4

НОВЧАНА МАСА И ОСТАЛИ КРАТКОРОЧНИ ДЕПОЗИТИ (M_2) ПО СЕКТОРИМА

(У млн динара)

	Стање XII 1999.	П Р О М Е Н Е			
		У динарима		У процентима	
		1998.	1999.	1998.	1999.
Организације привредне делатности	15.002,6	3.653,3	4.978,5	57,3	49,7
Држава и држ. органи са јед. лок. самоуправе	2.988,5	607,2	1.020,5	44,6	51,9
Организације ванпривредне делатности	1.649,0	-46,2	393,5	-3,5	31,3
Друге финансијске организације	272,1	-11,6	173,9	-10,6	177,1
Становништво и готов новац у оптицају	8.925,9	867,4	1.681,5	13,6	23,2
Иностранство	143,1	-15,2	51,9	-14,3	56,9
Нов. маса и остали краткороч. депоз. (M_2)	28.981,2	5.054,9	8.299,8	32,3	40,1

УКУПНА ЛИКВИДНА СРЕДСТВА (M₃) ПО СЕКТОРИМА

(У млн динара)

	Стање XII 1999.	П Р О М Е Н Е			
		У динарима		У процентима	
		1998.	1999.	1998.	1999.
Организације привредне делатности	15.362,5	3.745,2	5.151,1	57,9	50,4
Држава и држ. органи са јед. лок. самоуправе	3.513,4	678,3	1.145,6	40,1	48,4
Организације ванпривредне делатности	2.878,9	276,6	1.243,3	20,3	76,1
Друге финансијске организације	273,3	-861,5	173,9	-89,7	174,9
Становништво и готов новац у оптицају	53.222,5	19.580,2	5.275,9	69,0	11,0
Иностранство	143,1	-15,2	51,9	-14,3	56,9
Укупна ликвидна средства (M ₃)	75.393,7	23.403,6	13.041,7	60,1	20,9

Ликвидност банака

Побољшање ликвидности банака у 1999. години, мерено средствима на жиро-рачунима банака, остварено је углавном по основу повећаног креирања примарног новца динарским пласманима Народне банке Југославије. Одлив примарног новца аутономним токовима, пре свега у готов новац у оптицају, и његов утицај на смањење кредитног потенцијала банака није могао у целини да неутралише висок ефекат креирања путем пласмана Народне банке Југославије, тако да је нето ефекат промена било повећање средстава на жиро-рачунима банака за 262 милиона динара, а стање тих средстава на крају године је износило 696 милиона динара. Највећи ефекат у правцу смањења кредитног потенцијала банака имало је пораст готовог новца у оптицају за 1.637 милиона динара. Путем осталих токова такође је забележен одлив средстава са жиро-рачуна банака. Средства обавезне резерве су повећана за 100 милиона динара, а средства у хартије од вредности за 272 милиона динара.

1) Стопа ликвидности банака исказана као жиро-рачуни плус благајна у односу на изворе краткорочних динарских средстава банака: депозитни новац, остали депозити по виђењу, ограничени депозити, краткорочне хартије од вредности и остале доспеле краткорочне обавезе,

У децембру 1998. године банке су на својим жиро-рачунима располагале у просеку са 487 милиона динара и користиле преко расположивих средстава просечно дневно 39 милиона динара. Ликвидност банкарског сектора, мерена просечним позитивним средствима на жиро-рачунима банака, током 1999. године је повећана за око 184 милиона динара, с тим што је најнижи ниво средстава на жиро-рачунима остварен у јануару, када је просечно стање износило 563 милиона динара, а највиши у новембру, када је достигнут просечан износ од 892 милиона динара.

Ликвидност банака је осцилирала не само у апсолутним износима него и према релативним односима. Стопе ликвидности, рачунате као однос средстава на жиро-рачунима према изворима краткорочних средстава, повећане су са 6,3% у јануару на 8,8% у августу, а у задњем тромесечју 1999. године та стопа кретала се на нивоу од 8%.

Просечан негативни салдо на жиро-рачунима банака смањен је са 36 милиона динара на почетку године на износ од 10 милиона динара у децембру. У периоду од маја до септембра банке су преко расположивих средстава користиле просечно до четири милиона динара.

КРЕТАЊЕ ЛИКВИДНОСТИ

(Просечно стање у млн динара)

1999.	Јан.	Феб.	Март	Апр.	Мај	Јун	Јул	Авг.	Септ.	Окт.	Нов.	Дец.
БАНКЕ												
Позитивни салдо на ж.-рач.	563	625	617	681	738	808	703	678	670	768	892	671
Стање готовине	49	47	48	57	53	58	56	61	59	71	71	76
Укупна ликвидна средства	612	672	665	738	791	866	759	739	729	839	963	747
Негативни салдо на ж.-рач.	36	29	17	15	4	3	3	4	4	5	8	10
ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА												
Позитивни салдо на ж.-рач.	47	49	71	21	14	70	72	69	62	63	193	272
Стање готовине	101	124	152	172	88	94	93	112	128	137	95	100
Укупна ликвидна средства	148	173	224	193	102	164	165	181	190	208	289	372
Негативни салдо на ж.-рач.	11	0	0	56	6	0	0	2	2	0	0	0
БАНКЕ СА ДФО												
Позитивни салдо на ж.-рач.	610	674	688	702	752	878	775	747	729	839	1086	943
Стање готовине	150	171	200	229	141	152	149	173	187	200	166	176
Укупна ликвидна средства	760	845	889	931	893	1030	924	921	916	1039	1253	1119
Негативни салдо на ж.-рач.	47	29	17	71	10	3	3	6	6	5	8	10

У 1999. години значајну компоненту ликвидности финансијског сектора чинила су и средства на жиро-рачунима Поштанске штедионице. Током године она су повећана са просечних 47 милиона динара у јануару на 272 милиона динара у децембру, што је било последица настојања да се Поштанска штедионица, у време исплата пензија, у што већој мери ослободи позајмљивања средстава од Народне банке Југославије и банака. Заједно са готовином, ликвидност Поштанске штедионице је у децембру достигла ниво од 50% просечне вредности примарне ликвидности банкарског сектора.

Ради побољшања ликвидности банака, Народна банка Југославије је у 1999. години трансформисала своја потраживања по основу кредита одобрених крајњим корисницима, непосредно или посредно преко банака, у дугорочне кредите са роком враћања од седам година. Поред тога, Одлуком о мерама за одржавање дневне ликвидности банака и других финансијских организација, Народна банка Југославије је омогућила банкама да, у случају да на рачуну немају покриће за извршавање налога, могу, код Народне банке Југославије, користити кредит за ноћно покриће за одржавање ликвидности платног промета по основу девизног покрића (ефективног страног новца положеног у депо или девиза положених у депозит код Народне банке Југославије).

Банке су, ради одржавања своје ликвидности, могле да користе и средства са редовног рачуна обавезне резерве. На графикону о кретању ликвидности банака у

1999. години може се уочити да су осцилације биле карактеристичне не само за дневно стање средстава на жиро-рачунима банкарског сектора него и за коришћење средстава обавезне резерве.

Почетком године обавезна резерва се издвајала по стопи од 23%, утврђеној у децембру 1998. године, и обрачунавала се како на депозитна и кредитна средства у пасиви, тако и на међубанкарске пласмане у активи биланса банака.

За време ратног стања Народна банка Југославије је настојала да монетарну и девизну политику прилагоди новонасталој ситуацији и да својим мерама одржава монетарну стабилност у земљи. Из тог разлога је утврђена обавеза банака да своје пласмане усмеравају првенствено за финансирање приоритетних намена и основних функција савезне државе. Истовремено, Народна банка Југославије је повећала стопу обавезне резерве и дала могућност банкама да средства обавезне резерве пласирају у хартије од вредности савезне државе за потребе ратног буџета. Банке су искористиле ту могућност и у највећој мери средства пласирале у поменуте хартије од вредности.

Одлуком о обавезној резерви од 22. јуна 1999. године, стопа обавезне резерве банака повећана је са 23% на 30% и издвајана је на редован рачун обавезне резерве, који је истовремено представљао и могући извор за прибављање средстава примарне ликвидности. У првој половини године банке су у знатној мери користиле тај вид секундарне ликвидности. Просечно коришћена обавезна резерва повећана је са 400 милиона динара у јануару на 548 милиона динара у

мају. У јуну су банке користиле у просеку 531 милион динара средстава обавезне резерве.

Упркос побољшању ликвидности, банке су се и даље суочавале са озбиљним проблемима неликвидности и несолвентности и при томе остваривале знатну кредитну активност. На крају године банке су од својих комитената потраживале преко 27 милијарди динара, од чега се око пет милијарди динара односи на камате и накнаде. У условима повећане финансијске недисциплине, непоштовања уговорених обавеза, великих унутрашњих дугова између предузећа и неизмирених обавеза комитената према банкама, повећање банкарске ликвидности и банкарских пласмана није допринело да се у банкарском сектору финансијско стање побољша. Поједине банке су својим неактивним односом према дужницима и аутоматским приписом камата на неизмирене обавезе и саме негативно утицале на сопствени финансијски положај. Наведене појаве су, како током 1998. године тако и на крају 1999, допринеле да, и поред побољшања ликвидности банака, банкарски сектор и даље буде оптерећен проблемом недостатка средстава за потребе производње и промета.

Каматне стопе Народне банке Југославије

Монетарном политиком у 1999. години било је предвиђено да есконтна стопа Народне банке Југославије буде реално позитивна и да се утврђује на основу:

- а) кретања каматних стопа учесника на тржишту краткорочних хартија од вредности у чијим трансакцијама учествује Народна банка Југославије,
- б) кретања стопе раста цена на мало, и
- ц) кретања новчане масе током године.

Од 1. јануара 1999. године Народна банка Југославије утврђује есконтну стопу крајем сваког тромесечја за наредно тромесечје. У прва три месеца 1999. године есконтна стопа Народне банке Југославије је, као и током целе претходне године, износила 2,50% на месечном нивоу. Од априла је општа есконтна стопа утврђена у висини од 2,00% месечно, према Одлуци о највишим каматним стопама банака и других финансијских организација за време ратног стања, коју је Народна банка Југославије донела 29. марта, и на том нивоу је задржана до краја године.

У поређењу са стопом инфлације, мереном кретањем цена на мало, есконтна стопа је била реално позитивна током првог тромесечја, а затим и у периоду мај–јули и децембру. Због одступања те две стопе у осталим месецима, као и због наглог пораста цена на мало у септембру и октобру, есконтна стопа Народне банке Југославије је у тим месецима била реално негативна, тј. нижа од стопе инфлације, а у септембру чак за 10,4 процентна поена на месечном нивоу.

На пласмане из примарне емисије Народна банка Југославије наплаћује камату по есконтној стопи, осим ако одлуком или другим прописом није друкчије одређено. У 1999. години Народна банка Југославије је у оквиру укупног програма одлагања доспелих потраживања од банака и непосредних корисника по основу примарне емисије и обрачунате а неплаћене камате утврдила каматну стопу на највећи део (око 80% укупно одложених обавеза) тако регулисаних пласмана у висини од 12% годишње.

Остале каматне стопе Народне банке Југославије усклађиване су са нивоом есконтне стопе. Камата на ломбардне кредите наплаћивана је по стопи која је била за 3% виша од опште есконтне стопе, тако да је у децембру износила 27,05% на годишњем нивоу. На кредите за одржавање ликвидности платног промета на основу девизног покрића камата је била 100% већа од опште есконтне стопе.

Затезну камату за непрописно коришћење и за неблаговремено враћање кредита из примарне емисије Народна банка Југославије је наплаћивала по стопи за 60% већој од есконтне стопе на годишњем нивоу и у децембру је она износила 42,02% годишње.

Стопа по којој су банке Народној банци Југославије плаћале камату за мање обрачунат износ обавезне резерве, као и камату на средства која недостају за покриће жиро–рачуна банака, била је на истом нивоу. Та каматна стопа је 20. новембра повећана и утврђена у фиксном износу од 3,9% месечно, тако да је у децембру износила 56,90% годишње.

На износ обрачунате а о року неиздвојене обавезне резерве, као и на износ средстава обавезне резерве коришћен за одржавање своје ликвидности, банке су од почетка године до 20. новембра плаћале камату у висини есконтне стопе. Од 20. новембра до краја године, та стопа је такође утврђена у фиксном износу од 3,9% месечно, тако да је у децембру износила 56,0% годишње.

На средства обавезне резерве банака Народна банка Југославије је у прва четири и последња три месеца плаћала камату по стопи од 50% опште есконтне

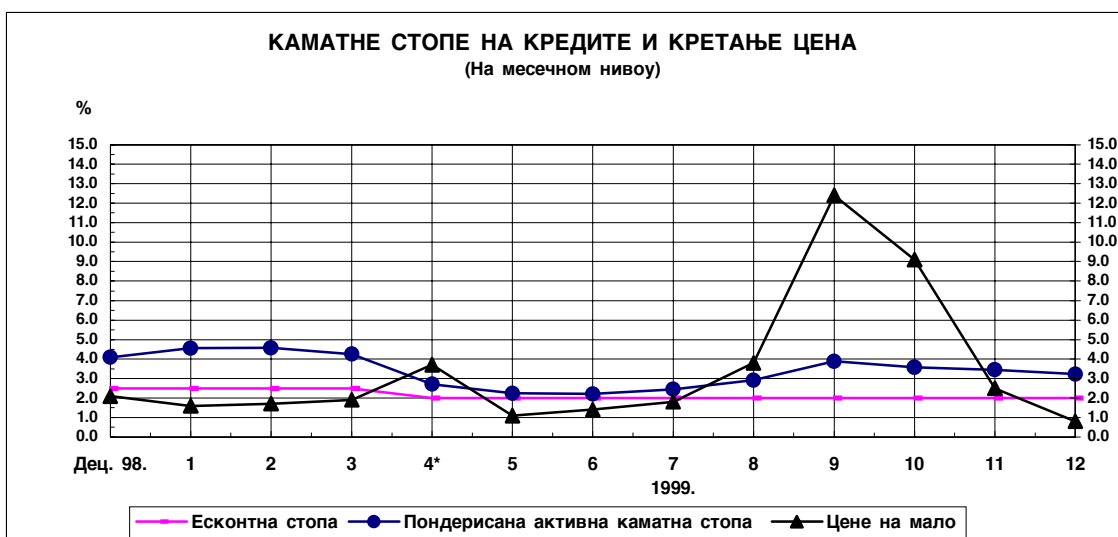
стопе на годишњем нивоу, а у периоду од 24. априла до 1. октобра, ова каматна стопа износила је 10% есконтне стопе на годишњем нивоу.

Пасивна каматна стопа на благајничке записе које банке добровољно уписују преко филијала Народне банке Југославије у периоду од 1. јануара до 11. септембра 1999. године износила је 70% есконтне стопе на годишњем нивоу. Од 11. септембра па до краја године каматна стопа на благајничке записе чији се упис врши преко Седишта Народне банке Југославије, ако се односила на обавезан упис, плаћала се у висини есконтне стопе, а каматну стопу која се плаћала на благајничке записе који се продају на новчаном тржишту, утврђивао је гувернер Народне банке Југославије на начин и под условима прописаним тачком 7. Одлуке о условима под којим Народна банка Југославије учествује на новчаном тржишту.

Стопа по којој је Народна банка Југославије до 11. септембра 1999. године плаћала камату на средства државе и република чланица и средства јавних фондова износила је 50% есконтне стопе на годишњем нивоу. Након ступања на снагу Одлуке о каматним стопама Народне банке Југославије, од 11. септембра 1999. године ту камату Народна банка Југославије не плаћа.

Активне каматне стопе банака

Одлуком о монетарној политици у 1999. години нису била предвиђена ограничења у погледу формирања каматних стопа банака, тако да су банке могле, поштујући одредбе Кодекса пословних правила банака, а у зависности од своје пословне политике, да утврђују њихову висину. У првом тромесечју 1999. године просечна пондерисана каматна стопа на кредите пословних банака имала је највећу вредност, 4,58% месечно, односно 79,28% годишње у фебруару, а најмању, 4,26% месечно, односно 63,43% годишње, у марту. У поређењу са есконтном стопом, која је у првом тромесечју износила 2,50% месечно, што одговара годишњем нивоу од 35,04%, активне каматне стопе пословних банака су биле знатно веће.

Постојеће спољне санкције, које су ограничавале платни промет и кредитне односе са иностранством, као и НАТО агресија на нашу земљу, веома неповољно су се одразили на стања на рачунима банака и наметнули нужност улагања средстава за потребе одбране. Пословање банака у таквим околностима било је одређено оквирима економске и монетарне политике донетим за ратне услове. Од 1. априла, након ступања на снагу Одлуке о највишим каматним стопама банака и других финансијских организација за време ратног стања, највиша активна каматна стопа банака на динарске пласмане била је лимитирана висином есконтне стопе Народне банке Југославије увећаном за 10% на месечном нивоу. У складу с тим кретала се просечна пондерисана каматна стопа на кредите пословних банака у наредних пет месеци, дакле, и након укидања ратног стања. Каматне стопе на старе пласмане, који су били већином усмерени у пољопривреду, наменску производњу и сл., нису се мењале.

АКТИВНЕ КАМАТНЕ СТОПЕ

(На месечном нивоу)

	1998.	1 9 9 9 .											
	Дец.	Јан.	Феб.	Март	Апр.	Мај	Јун	Јул	Авг.	Септ.	Окт.	Нов.	Дец.
1. Есконтна стопа	2,50	2,50	2,50	2,50	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
2. Пондер. активна камат. стопа	4,09	4,56	4,58	4,26	2,71	2,24	2,21	2,45	2,92	3,89	3,58	3,45	3,23

Према Одлуци о највишим каматним стопама банака и других финансијских организација у 1999. години, од 1. октобра исте године највиша каматна стопа банака на пласмане ограничена је у висини стопе раста цена на мало у претходном месецу увећане за 10%. Одредбе те одлуке примењиване су до 1. новембра, односно до доношења нове одлуке, којом је Народна банка Југославије увела општи лимит каматних стопа на 3,9% месечно. То је била једна од мера неопходних за даљу стабилизацију цена и курса динара. У том периоду просечна пондерисана активна каматна стопа кретала се до тог лимитираног максимума.

У оквиру те каматне стопе, знатна је разлика у висини између каматних стопа на краткорочне и на дугорочне кредите. Просечне пондерисане каматне стопе на краткорочне кредите су током целе године биле незнатно веће од укупних, тј. просечних пондерисаних каматних стопа на све кредите банака, и то за 0,03 процентна поена, док су просечне пондерисане каматне стопе на дугорочне кредите у том периоду биле ниже од укупних за 1,5 процентних поена на месечном нивоу.

Степен наплативости камата био је на ниском нивоу. Процењује се да су дуговања по нерашчишћеним дужничко-поверилачким односима достигла износ од 1,5 пута вредности друштвеног производа.

Пасивне каматне стопе банака

Пондерисана пасивна каматна стопа банака у првом тромесечју 1999. године кретала се у распону од 1,36% месечно, односно 17,24% годишње у јануару, до 1,02% месечно, односно 12,69% годишње у марту. У наредних девет месеци највишу вредност је имала у априлу и септембру, када је износила 0,56% месечно, односно 7,03% годишње. Најнижу вредност остварила је у последња два месеца (у новембру је износила 0,25% месечно, што је 3,08% на годишњем нивоу).

Према Одлуци о највишим каматним стопама банака и других финансијских организација за време ратног стања, на депозите по виђењу банке су могле плаћати камату по стопи која је износила највише 10% есконтне стопе Народне банке Југославије на месечном нивоу. Од 1. октобра, према Одлуци о највишим каматним стопама банака и других финансијских организација у 1999. години, на депозите по виђењу банке су могле плаћати камату по стопи која је износила

највише 10% стопе раста цена на мало у претходном месецу. То је примењивано један месец, до ступања на снагу нове одлуке, која је прописивала да на депозите по виђењу банке не плаћају камату. По истој одлуци највиша каматна стопа банака на орочене депозите утврђивана је у висини од 20% каматне стопе банака на динарске пласмане, а која је лимитирана том одлуком на 3,9% на месечном нивоу.

ПАСИВНЕ КАМАТНЕ СТОПЕ
(На месечном нивоу)

	1998.	1 9 9 9 .											
	Дец.	Јан.	Феб.	Март	Апр.	Мај	Јун	Јул	Авг.	Септ.	Окт.	Нов.	Дец.
1. Пондер. пасивна камат. стопа	1,28	1,36	1,11	1,02	0,56	0,48	0,48	0,44	0,53	0,55	0,46	0,25	0,28
2. Цене на мало	2,10	1,60	1,70	1,90	3,70	1,10	1,40	1,80	3,80	12,40	9,10	2,50	0,80

Искључујући камате на депозите по виђењу, као и на жиро и текуће рачуне, на које, према одлукама, банке нису плаћале камату, или је каматна стопа била ниска, просечне пондерисане каматне стопе на краткорочне депозите становништва су биле реално позитивне током целе године, осим у септембру и октобру, када је дошло до наглог пораста цена на мало. Највиша пондерисана каматна стопа на краткорочне депозите била је код депозита орочених до шест месеци и она је у првом тромесечју прелазила 7% на месечном нивоу, а у другој половини године достигла је максимум од 5,20% месечно у октобру. У другом тромесечју највишу каматну стопу на краткорочне депозите имали су депозити орочени до годину дана, па се просечна пондерисана каматна стопа на те депозите кретала највише до 5,80% месечно, колико је износила у мају.

Искључујући камате које су банке плаћале на депозите орочене преко три године, а које су биле релативно ниске и углавном су се односиле на депозите за стамбену изградњу, просечне пондерисане каматне стопе на дугорочне депозите становништва биле су такође реално позитивне у првих осам и у последња два месеца 1999. године.

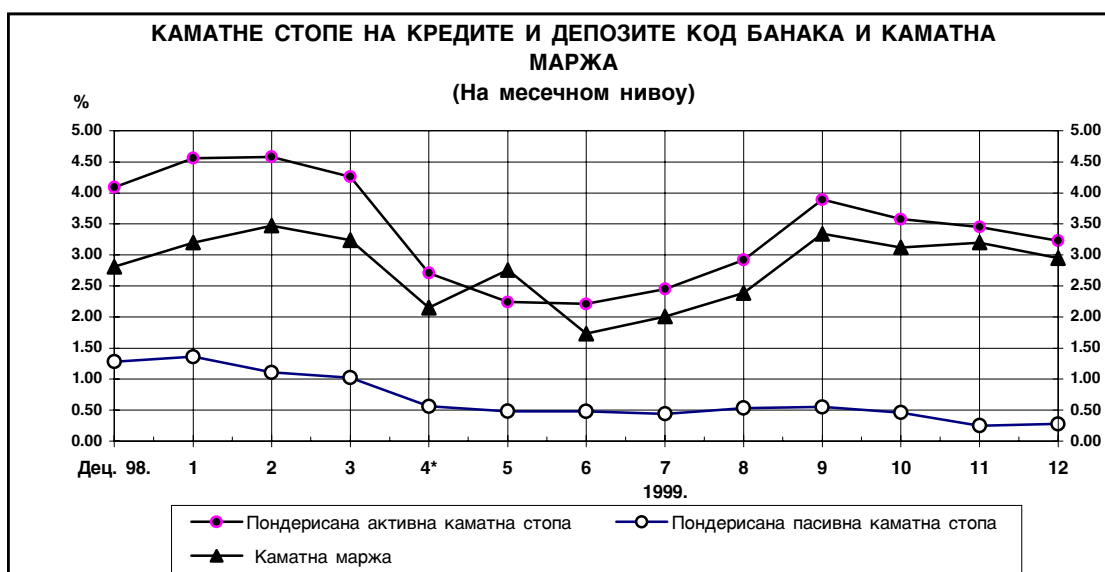
Међутим, када укључимо каматне стопе на депозите правних лица, које су биле током целе године реално негативне, затим камате на трансакционе депозите и на жирални новац, тако добијена просечна пондерисана пасивна каматна стопа банака одржавана је на релативно ниском нивоу и, у поређењу са инфлацијом, мереном кретањем цена на мало, током целог периода била је у реално негативној зони.

Каматна маржа је у 1999. години била нижа него претходне године. Најнижа каматна маржа остварена је у јуну и износила је 1,73 процентна поена, а највиша у фебруару, када је достигла 3,47 процентних поена.

КАМАТНА МАРЖА

(На месечном нивоу)

	1998.	1 9 9 9 .											
	Дец.	Јан.	Феб.	Март	Апр.	Мај	Јун	Јул	Авг.	Септ.	Окт.	Нов.	Дец.
1. Пондер. актив. каматна стопа	4,09	4,56	4,58	4,26	2,71	2,24	2,21	2,45	2,92	3,89	3,58	3,45	3,23
2. Пондер. пасив. каматна стопа	1,28	1,36	1,11	1,02	0,56	0,48	0,48	0,44	0,53	0,55	0,46	0,25	0,28
3. Каматна маржа	2,81	3,20	3,47	3,24	2,15	2,76	1,73	2,01	2,39	3,34	3,12	3,20	2,95

Београдска берза

На Београдској берзи је у 1999. години реализован промет у вредности од 6,16 милијарди динара, остварен кроз 5740 трансакција. У односу на претходну годину дошло је до незнатног раста вредности промета, за 2,6%, док је број закључених трансакција опао за 37,6%.

Готово половина годишњег промета, односно 48%, отпада на обвезнице Савезне Републике Југославије. У трговање на Берзи први пут су средином године уведене обвезнице предузећа и обвезнице банака. У ванредним условима пословања, изазваним ратним стањем, комерцијални записи су били једина хартија од вредности којом се трговало током сваког месеца у години. Њихов удео у вредности промета био је 17%, док су по броју закључених послова чиниле 87% укупних трансакција. Ипак, промет комерцијалним записима, као и њихово учешће у укупном промету, био је на нешто нижем нивоу него у претходној години.

Обвезницама Народне банке Југославије трговало се само до 11. марта, када је била њихова последња емисија. Акције су, као и обвезнице Савезне Републике Југославије, забележиле раст промета у односу на претходну годину и раст удела у структури закључених послова. Удео промета акцијама у укупном промету износио је 5%. На Београдској берзи трговало се и комерцијалним записима Дирекције за робне резерве Републике Србије, благајничким записима Народне банке Југославије, благајничким записима и робно–комерцијалним записима.

Пондерисана каматна стопа на комерцијалне и благајничке записе и сертификате о депозиту у првом тромесечју кретала се око 7% на месечном нивоу. У последња четири месеца највиша каматна стопа била је у октобру и износила је 6,07% на месечном нивоу, док је најнижа била у децембру и износила је 3,89%.

Индекс Београдске берзе је збирни показатељ повољности ангажовања на организованом финансијском тржишту. Кретање тог индекса зависи од рочности пласмана и висине каматне стопе. Како је каматна стопа један од опредељујућих фактора за израчунавање поменутог индекса, а оне су у ратним условима биле лимитиране на 2,2%, израчунавање индекса било је ирелевантно у то време, па се у периоду од друге недеље априла до краја септембра он није израчунавао. Просечна вредност индекса Београдске берзе на краткорочне хартије од

вредности током шест месеци у којима је он рачунат од 180,42 базна поена била је већа од његове вредности (170,15 поена) у 1998. години.

Штедња становништва

На дан 31. децембра 1999. године код банака и Поштанске штедионице стање неорочених динарских средстава становништва било је 213 милиона динара. Од тог износа штедње по виђењу, на динарске штедне улоге грађана у Поштанској штедионици односило се 20,1 милион динара, а у банкама у Србији (без покрајина) 128,5 милиона динара. Неорочена динарска штедња у Војводини износила је 44,6 милиона, а у Црној Гори 18,9 милиона динара.

У оквиру динарских депозита орочених до једне године, у банкама и Поштанској штедионици укупна штедња била је у вредности од 220,1 милион динара. У Поштанској штедионици штедни улози орочени до једне године износили су 71,2 милиона динара, а у банкама Србије (без покрајина) 89,8 милиона динара. Вредност тих улога банака у Војводини износила је 72 милиона динара.

Динарски депозити становништва орочени преко годину дана износили су 31. децембра 70,5 милиона динара, од чега се на грађане Србије (без покрајина) односило 19 милиона, на грађане Војводине 9,4 милиона динара, а на штедише Поштанске штедионице и грађана у Црној Гори по непун један милион динара. На друге финансијске организације односило се 40,7 милиона динара тих депозита.

Тако су динарски штедни улози становништва (неорочени и орочени) у свим банкама и другим финансијским организацијама и Поштанској штедионици 31. децембра 1999. године износили 503,5 милиона динара, што представља смањење у односу на децембар 1998. године, када су износили 526,2 милиона динара.

Треба нагласити да су неке банке, као Агробанка АД, Београд и Војвођанска банка АД, Нови Сад, од 1994. године редовно бележиле двоструко већи број штедиша у односу на претходну годину, али тај тренд је прекинут 1999. године због НАТО агресије на нашу земљу. И поред ванредних околности, у поменутих банкама је задржан исти број штедиша као у 1998. години, односно, оне су у 1999. години имале по приближно милион штедиша. Као позитивно се може оценити то што у структури штедње постоји део који се односи на нове девизне улоге. На пример, у Филијали Војвођанске банке у Београду девизна штедња се процењује

на 30–40 милиона динара изражено по званичном девизном курсу, односно регистровано је 13 хиљада књижица девизне штедње и хиљаду девизних рачуна.

Укупни девизни депозити по виђењу у 1999. години у СР Југославији износили су 401,7 милиона динара, од чега се највећи део, тј. 332,7 милиона динара, односио на Србију без покрајина. Депозити орочени до годину дана имали су вредност од 149,3 милиона динара, од чега се на Србију без покрајина односило 85,2 милиона, а на Војводину 55,9 милиона динара. Укупна краткорочна девизна штедња је у децембру 1999. године износила 551 милион динара, а дугорочна, која се не односи на тзв. стару девизну штедњу, 71,5 милиона динара.

Почетак исплате тзв. старе девизне штедње грађана одложен је за наредну годину. Будући да је штедња у принципу један од најстабилнијих и највећих извора финансијских средстава, неопходно је да банке понуде праве инструменте за мотивисање грађана да своја средства усмере у том правцу.

ШТЕДЊА СТАНОВНИШТВА (У млн динара)

	Д И Н А Р С К А			Д Е В И З Н А			
	Кратко- рочна	Дуго- рочна	УКУПНО	Кратко- рочна	Дуго- рочна	Стара дев. штедња	УКУПНО
ДЕЦЕМБАР 1998.	461,7	64,5	526,2	787,2	1.129,2	39.540,1	41.456,5
1999.							
ЈАНУАР	387,0	65,4	452,4	647,4	966,0	40.138,1	41.751,5
ФЕБРУАР	406,3	65,4	471,7	661,7	968,5	40.413,3	42.043,5
МАРТ	409,0	65,9	474,9	611,2	177,5	41.398,9	42.187,6
АПРИЛ	363,7	65,1	428,8	598,9	178,5	41.462,3	42.239,7
МАЈ	350,2	66,0	416,2	571,8	78,7	41.716,1	42.366,6
ЈУН	373,6	67,6	441,2	560,5	78,0	41.789,1	42.427,6
ЈУЛ	367,6	65,0	432,6	514,5	73,1	41.641,0	42.228,6
АВГУСТ	371,7	65,5	437,2	530,0	78,0	41.772,8	42.380,8
СЕПТЕМБАР	358,7	65,9	424,6	571,1	80,7	41.759,1	42.410,9
ОКТОБАР	381,2	68,3	449,5	545,0	78,9	41.728,5	42.352,4
НОВЕМБАР	392,7	69,5	462,2	547,5	74,8	43.115,2	43.737,5
ДЕЦЕМБАР	433,0	70,5	503,5	551,0	71,5	44.195,4	44.817,9

ЕКОНОМСКИ ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ

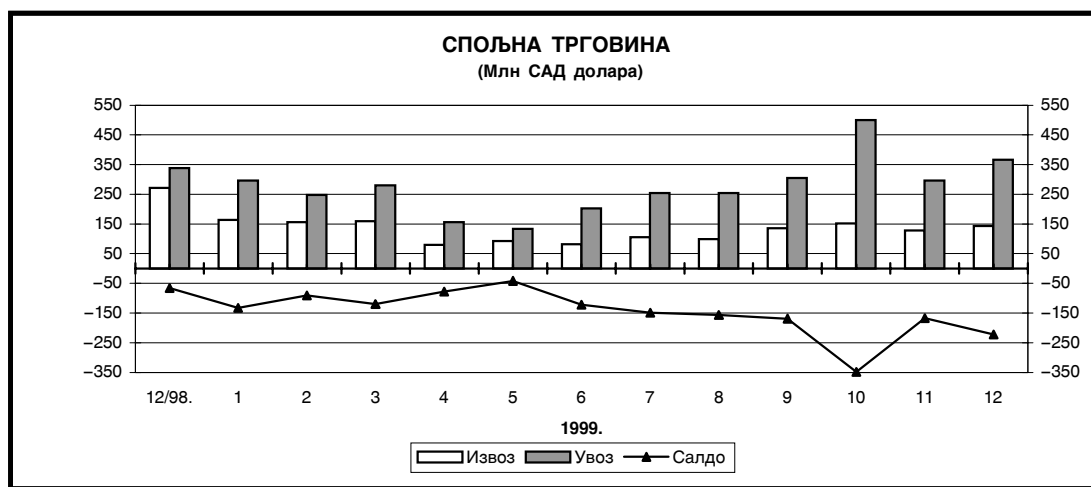
Током 1999. године позиција наше земље у међународним економским односима је погоршана. Наиме, од почетка године привреда је била изложена снажним спољним притисцима, уз јачање ратне психозе и пооштравање економских санкција. Нерегулисани односи са међународним финансијским и трговинским организацијама из ранијег периода задржани су током целе године¹⁰⁾.

Мере девизне политике у 1999. години можемо груписати на оне које су донете пре ратног стања, за време његовог трајања и након престанка ратног стања. На почетку године утврђени су циљеви и претпоставке политике економских односа са иностранством и пројекција платног биланса Југославије за 1999. годину. Са ескалацијом ратног сукоба, Савезна влада, на предлог Народне банке Југославије, донела је нову девизну политику са пројекцијом платног биланса Југославије, као и више уредби и мера којима се уређује област економских односа са иностранством у условима ратног стања (мере су се односиле на полагање девиза на рачуне код банака, на продају девиза Народној банци Југославије, на девизну штедњу и сл.). После укидања ратног стања, у другој половини године, донета је нова политика економских односа са иностранством (усвојене су измене и допуне Закона о

¹⁰⁾ Европска унија, децембра 1997, укинула трговинске повластице (које у међувремену нису повраћене), чиме је отежан приступ тржишту тог региона; забрањене стране инвестиције почетком јуна 1998. године, а током 1999. практично потпуно онемогућене; продужена блокада већег дела девизних резерви на рачунима у

спољнотрговинском пословању и Закона о девизном пословању), која је имала за циљ да редефинише и догради мере економске политике у правцу побољшања платнобилансних кретања и поједностављења спољнотрговинске процедуре.

Остварена кретања су била знатно испод очекивања,¹¹⁾ пре свега због неповољних спољних услова пословања, као и унутрашњих фактора (минимална акумулација привреде, ниска искоришћеност капацитета, оскудица обртних средстава, недовољан износ девизних резерви, пад цена наших најважнијих извозних производа на светском тржишту и др.).

Структурни дебаланси, који већ дужи период оптерећују југословенску спољнотрговинску размену, нереалан девизни курс и незадовољавајућа динамика либерализације спољнотрговинског режима представљају реална ограничења робне размене, пре свега извоза. Изостанак технолошке модернизације и квалитативних структурних промена извозног сектора, због тешкоћа у финансирању производње за извоз, као и све израженији диспаритети цена, утицали су на слабљење конкурентности извозне привреде, а самим тим и на њен изостанак на новим тржиштима. Током године забележене су велике осцилације у спољнотрговинској размени. Наиме, у првом тромесечју укупан обим робне размене са иностранством смањен је за 38,9% у односу на исти период претходне године. У другом

иностранству; задржан “спољни зид” санкција међународне заједнице, а санкције пооштрене нарочито у време НАТО агресије (ембарго на извоз нафте у СРЈ, забрана авио-превоза и др.).

¹¹⁾ Пројекцијом економске политике за 1999. годину, под претпоставком да се нормализују односи са иностранством, планирано је повећање извоза за 20% и увоза за 11%. Рачунало се са већим коришћењем робних и финансијских кредита из иностранства, приливом краткорочних средстава, као и улагањем страног капитала.

тримесечју, велико разарање привредних потенцијала земље током готово тримесечне агресије НАТО земаља и ригорозне економске санкције Европске уније и других земаља, уведене у периоду трајања агресије, условили су драстично смањење обима спољнотрговинске размене (61%) према истом периоду претходне године. Након престанка агресије, регистровано је извесно побољшање размене у односу на ратно стање. Укупан обим размене у другом полугођу смањен је за 24,1% у односу на исти период претходне године. Међутим, будући да се увоз опорављао брже од извоза, спољнотрговински дефицит је забележио висок раст.

Промет по готово свим основима неробног пословања био је осетно смањен, док су кредитно–финансијски токови потпуно замрли. Званично девизно тржиште током године практично није функционисало.

Платни биланс

Тенденција високог дефицита текућег рачуна платног биланса Југославије из ранијих година настављена је и у 1999. години. Према прелиминарним подацима, дефицит текућих трансакција износио је 1.341 милион долара, што је резултат трговинског дефицита од 1.798 милиона и суфицита по основу неробних трансакција од свега 457 милиона долара. Забележени дефицит текућег биланса за једну петину је већи него у 1998. години. При том је дошло до пада обима укупне размене за једну трећину. Резултати у спољноекономском промету били су неповољни будући да су знатније смањени увоз и извоз робе и услуга. То је разумљиво, имајући у виду да у условима санкција, затим ратом разорене привреде и покиданих комуникација са светом није само смањена производња него је било веома отежано и успостављање нормалних контаката са спољним партнерима. Технолошко заостајање производње, континуирано утиче на слабљење конкурентности извозне понуде и њено тежиште помера ка примарним секторима (цене примарних производа на светском тржишту бележе пад, па су финансијски ефекти мањи).

ПЛАТНИ БИЛАНС СР ЈУГОСЛАВИЈЕ

(У милионима САД долара)

	1998.	1999. ¹⁾
А. САЛДО ТЕКУЋИХ ТРАНСАКЦИЈА	- 1.101	- 1.341
1. Салдо робне размене (1.1 - 1.2)	- 1.912	- 1.798
1.1. Извоз робе	2.820	1.498
1.2. Увоз робе	- 4.732	- 3.296
2. Салдо услуга (2.1 - 2.2)	493	228
2.1. Приходи	914	471
2.1.1. Туризам	35	16
2.1.2. Саобраћај	320	130
2.1.3. Остало	617	356
2.2. Расходи	- 421	- 243
2.2.1. Саобраћај	- 175	- 70
2.2.2. Остало	- 246	-173
3. Салдо робе и услуга (1 + 2)	- 1.419	- 1.570
4. Салдо дознака (4.1 - 4.2)	252	190
4.1. Прилив - дознаке радника и исељеника	630	470
4.2. Одлив - подигнута ефективна	- 378	- 280
5. Салдо камата (5.1 - 5.2)	8	8
5.1. Наплаћене камате	57	43
5.2. Плаћене камате	- 49	- 35
6. Салдо факторских услуга (4 + 5)	260	198
Б. КРЕДИТНО-ФИНАНСИЈСКЕ ТРАНСАКЦИЈЕ (САЛДО)	102	87
1. Коришћење средњорочних и дугорочних кредита (нето)	24	12
1.1. Коришћење кредита	50	29
1.2. Отплата главнице	- 26	- 17
2. Краткорочни кредити и депозити (нето)	- 35	- 37
3. Улог страног капитала	113	112
В. ПРЕЛАЗНЕ ПОЗИЦИЈЕ (ОСТАЛО)	884	1181
Г. ПРОМЕНЕ ДЕВИЗНИХ РЕЗЕРВИ (пораст -)	115	73

Извор: Народна банка Југославије.

¹⁾ Прелиминарни подаци (строго поверљиви).

Робна размена

Прелиминарни подаци о спољнотрговинској размени Југославије за 1999. годину показују да је укупан обим размене у односу на исти период претходне године смањен са 7.552 на 4.794 милиона долара или за 36,5%, што је на нивоу 1995. године. Оштар пад динамике спољнотрговинске активности имао је негативне последице на укупна привредна кретања у земљи. Извоз робе је износио свега 1.498 милиона долара или за 46,9% мање него у истом периоду 1998. године, а увоз 3.296 милиона долара или за трећину мање (30,3%) него у претходној години. Степен покривености увоза извозом смањен је на 45,4% са 59,6% у 1998. Према томе, при апсолутном паду обима размене од преко једне трећине, регистровано је смањење дефицита за 6%, што указује на ниску еластичност дефицита у односу на промене обима размене, која представља карактеристику наше спољнотрговинске размене. Дефицит робне размене са иностранством (1.576 милиона долара) надмашио је вредност извоза, што отежава могућност његовог финансирања. Дефицит од готово милијарду долара забележен је у размени са развијеним земљама, у оквиру чега је био доминантан дефицит са земљама Европске уније (823 милиона долара). У размени са земљама у транзицији, углавном земљама источне и централне Европе, дефицит је износио 593 милиона долара или 39,5% више него у 1998. години. Дефицит у размени са земљама у развоју је био упола мањи.

Р О Б Н А Р А З М Е Н А							
Јануар-децембар 1999.¹⁾							
	И З В О З			У В О З			Покривеност увоза извозом у %
	Млн САД долара	Учешће у %	Индекс 99/98.	Млн САД долара	Учешће у %	Индекс 99/98.	
По регионима							
Укупно	1.498	100,0	53,1	3.296	100,0	69,7	45,4
Развијене земље	693	46,3	49,6	1.682	51,0	68,1	41,2
ЗУР	67	4,4	46,2	283	8,6	50,8	23,8
Земље у транзицији	738	49,3	57,7	1.331	40,4	78,1	55,4
По економској намени							
Укупно	1.498	100,0	53,1	3.296	100,0	69,7	
Репродукција	858	57,3	45,0	2.254	68,4	71,6	
Опрема	108	7,2	65,9	522	15,8	71,0	
Широка потрошња	532	35,5	70,8	520	15,8	61,3	

Извор: СЗС.

¹⁾ Подаци за 1999. годину су прелиминарни.

При великом паду укупне вредности извоза у 1999. години, дошло је до структурних промена према готово свим класификацијама спољнотрговинске размене, услед различите динамике тог пада. Иако су поједине индустријске гране и сектори остварили повећање вредности извоза, њихов значај у укупном извозу је занемарљив. Увоз је имао мању стопу смањења, па су, услед веће диверсификованости његове структуре (него код извоза), промене биле мање изражене.

Структура југословенског извоза по производима је неповољна. У односу на апсолутну вредност извоза, СР Југославија има веома низак степен концентрације извоза упоредив са показатељима у развијеним земљама и земљама у развоју које имају вишеструко већу апсолутну вредност извоза. При ниској апсолутној вредности извоза, његова уситњена структура не омогућује позитивне ефекте који проистичу из економије обима, а који су могући само под условом да се домаћа привреда преструктурира и специјализује у складу са својим компаративним предностима. Посматрано према врстама производа, код извоза је знатније повећано учешће примарних производа (са 31% на 41%), док је учешће индустријског извоза занемарљиво мало повећано (са 53,5% на 55,9%). На увозној страни незнатно је повећано учешће примарних и индустријских производа.

Посматрано по групама земаља, динамика извоза и увоза у сва три региона била је смањена у поређењу са претходном годином. Према развијеним земљама, забележено је погоршање обима и квалитета спољнотрговинске размене (извоз мањи за 50, а увоз за 32%), док је дефицит у размени са овом групацијом земаља смањен за само 8%. И даље се око половина укупног промета обављала са тим земљама, што представља незнатно смањење према претходној години. Релативно мали пад значаја развијених земаља последица је виталне опредељеност југословенске привреде за сарадњу са овим регионом упркос спољним ограничењима наметнутим од те групе земаља. Што се тиче земаља у развоју, извоз је смањен за 54,7%, а увоз је, као и дефицит, био упола мањи. Пад релативног значаја земаља у развоју нешто је израженији код увоза, као последица ефекта географске удаљености већине тих земаља при нестабилним условима за одвијање те размене. У размени са земљама у транзицији, остварен је извоз мањи за 42,3% и увоз мањи за 21,9%, односно дефицит већи за 39,2%. Степен покривености увоза извозом погоршан је код свих регионалних подручја.

Посматрано по намени, регистрован је пад промета по свим облицима, при чему је структура извоза знатније промењена у односу на претходну годину, док су промене у структури увоза биле мање изражене. Веће учешће забележио је извоз производа за широку потрошњу (са 26,6% на 35,5%) и производа за инвестиције (са 5,9% на 7,2%) на рачун пада удела извоза производа за репродукцију (са 67,7% на 57,3%). Увоз опреме је смањен готово по истој стопи као и увоз репроматеријала (30%), али је задржан готово исти постотак њиховог учешћа у укупном увозу као и у претходној години.

У робној размени са иностранством према одабраним врстама спољнотрговинских послова, повећан је релативи значај компензационих послова и смањен значај послова оплемењивања¹²⁾, док су купопродајни послови задржали доминантан утицај на вредност, структуру и динамику спољне трговине. Од укупног извоза, 65,2% је остварено путем купопродаје, што представља повећање за 2%, док је 76,6% увоза реализовано такође путем купопродаје. Слаба динамика у пословима оплемењивања отежавала је финансирање спољнотрговинског дефицита. У условима изражене оскудице девиза, увоз неопходних сировина и репроматеријала углавном се обезбеђивао путем компензационих послова.

Реализација спољнотрговинске размене по режимима током 1999. године резултат је више измена у спољнотрговинском систему земље. Наиме, између осталог, за предузећа и друга правна лица која намеравају да обављају спољнотрговинске послове уведена је обавеза уписа у регистар код Савезног министарства за спољну трговину (уместо код НБЈ), као и овера пријава о закљученом спољнотрговинском послу. Такође, прописано је полагање депозита код овлашћене банке за пословање спољнотрговинских предузећа у висини од десет хиљада немачких марака. Више пута су се мењали режими извоза и увоза. Као инструмент заштите домаће производње уведене су квоте уместо контингената, који су важили у првом кварталу 1999. године. У време ратног стања, извоз и увоз робе од значаја за одбрану земље и стабилност финансијског система, који су утврђени билансима, били су на режиму дозвола. И поред промена режима спољне трговине током године, првенствено за време НАТО агресије, као и крајем августа, посматрано за годину као целину, близу 90% извоза је било либерализовано. Увоз робе на слободном режиму вредео је 2.768 милиона долара

¹²⁾ Компензациони аранжмани се јављају као стабилизујући фактор у условима великих поремећаја, док послови оплемењивања захтевају минимум економске извесности, тако да је смањење њиховог значаја у 1999. години било последица НАТО агресије. Квалитативно погоршање у структури робне размене према одабраним

(84% увоза). У првом тромесечју, 178 милиона долара (или 5% увоза) било је на контингентима, а од 30. августа 68 милиона долара (или 2% увоза) на квотама. Остатак увоза био је на дозволи.

Увоз енергената у 1999. години знатно се разликовао у односу на раније године. Код нафте и нафтних деривата дошло је до неповољних структурних промена, које су биле последица разарања капацитета за прераду сирове нафте и пораста цена сирове нафте на светском тржишту. И пораст вредности долара у односу на евро такође је допринео погоршању односа размене будући да се нафта и гас, као најзначајнији увозни производи, плаћају у доларима. Увоз сирове нафте износио је свега 52,3 милиона долара према 216,5 у 1998. години или према чак 368 милиона долара у 1997. години. Истовремено, увоз деривата је износио много више – 327,6 милиона долара према 188,6 у 1998. или 188 милиона долара у 1997. години.

Редослед најзначајнијих спољнотрговинских партнера по критеријуму укупне вредности размене није се битно променио у односу на претходне године. Извоз у дванаест земаља најважнијих спољнотрговинских партнера је нешто већи него годину дана раније (посматране земље су апсорбовале 83% извоза), док је истовремено из тих земаља потицало 62% нашег укупног увоза, тек нешто мање него у 1998. години. Највише се трговало са Немачком, Италијом и Руском Федерацијом. Такође је значајан промет са Републиком Македонијом и Републиком Српском у оквиру Босне и Херцеговине. На напред наведених пет најважнијих партнера укупно се односило око 42% размене, односно 54% извоза и 36% увоза.

врстама спољнотрговинских послова је забележено и приликом увођења санкција УН 1992. године, док је побољшање уследило након суспензије санкција 1995. године.

НАЈЗНАЧАЈНИЈИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ПАРТНЕРИ ЈУГОСЛАВИЈЕ У 1999.									
	Млн САД долара	Укупна размена	Извоз	Увоз	Салдо	У ч е ш ћ е		Индекс 99/98.	
						Извоз	Увоз	Извоз	Увоз
Свет, укупно		4.794	1.498	3.296	-1.798	100	100	53,1	69,7
1.	Немачка	571	167	404	-237	11	12	50,2	69,7
2.	Италија	490	157	333	-176	10	10	51,3	67,0
3.	БиХ (са РС)	490	303	187	116	20	6	50,3	76,0
4.	Руска Фед.	351	77	274	-197	5	8	51,3	50,2
5.	Реп.Макед.	297	175	122	53	12	4	71,4	56,2
6.	Грчка	221	74	147	-73	5	4	68,1	78,5
7.	Француска	132	41	91	-50	3	3	43,2	49,7
8.	Швајцарска	179	106	73	33	7	2	43,9	77,8
9.	Аустрија	146	32	114	-82	2	3	63,6	75,9
10.	Мађарска	132	31	101	-70	2	3	55,1	87,3
11.	В. Британија	76	22	54	-32	1	2	24,4	49,5
12.	САД	79	5	74	-69	0	2	24,1	56,0
Укупно (1-12)		3.164	1.247	2029	-782	83	62	51,7	64,6
Европска унија		3.168	1.103	2.065	-962	74	63	50,4	67,4

Неробно пословање

У области неробног пословања забележено је смањење и на приходној и на расходној страни. Остварен је нето неробни прилив од 457 милиона долара, што је за 43,6% мање него у 1998. години. Салдо услуга (228 милиона долара) забележио је смањење од чак 53,8%. Приходи су опали по свим основима (од туризма је регистрован приход од само 16 милиона долара, а од инвестиционих радова седам милиона долара). Највећи део прихода од услуга остварен је по основу саобраћаја, али је он био за 60% мањи него претходне године будући да су све делатности, нарочито ваздушни саобраћај, због санкција и НАТО агресије драстично смањиле пословање. Пад прихода донекле је ублажен приливом средстава оствареним по основу Одлуке о држању девиза, према којој су правна лица могла да полажу девизе на свој девизни рачун без доказивања њиховог порекла (185 милиона долара у оквиру осталих прихода). По основу дознака радника и исељеника, остварен је нето девизни приход од 190 милиона долара. Остварени девизни приход од 470 милиона долара, чији су већи део чиниле пензије, био је упола мањи него у 1998. години. Међутим, због нереалног курса динара и неповерења у банкарски систем, део девизног прилива по основу дознака долази "на руке" и не региструје се (пензије, продаја имовине, пре свега у

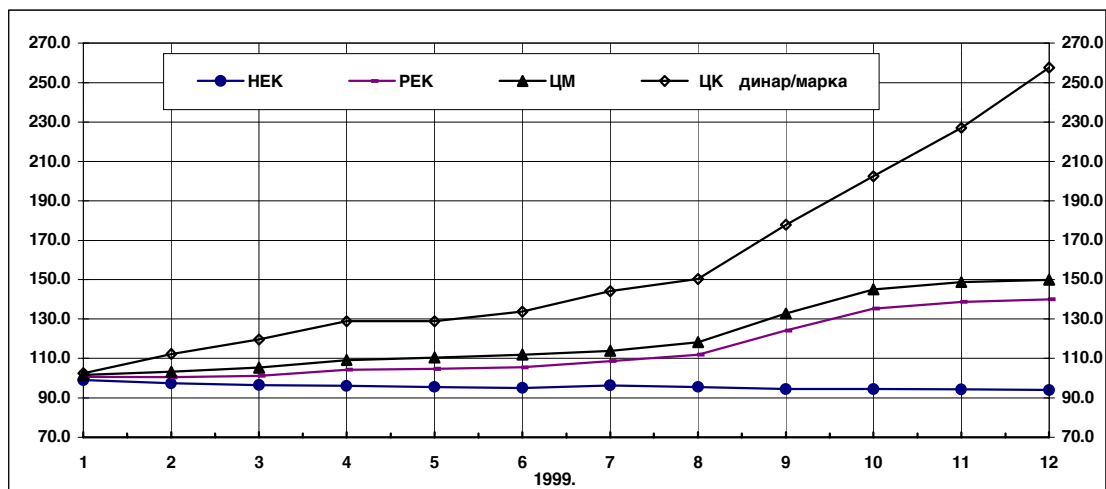
Хрватској, и новац који радници у иностранству шаљу рођацима), па је стога званично регистровани износ био мањи. Висок износ прихода у оквиру ставке остало приписује се приливу по основу Одлуке о држању девиза и нето приливу по основу промета ефективног страног новца (тзв. мењачки послови). Међутим, обим мењачких послова мањи је него у претходној години, што је последица разлике између званичног и незваничног курса динара, ратног стања и, од априла, укидања могућности продаје откупљене ефикасности грађанима.

Због нерегулисаног статуса у међународним финансијским организацијама, финансијске трансакције са страним кредиторима у 1999. години одвијале су се у ограниченим условима. Коришћење иностраних кредита током године било је маргинално, а отплате главнице су мировале. По основу краткорочних кредита и депозита забележен је минималан нето одлив. Тако је остварен незнатан суфицит кредитно–финансијских трансакција, који је углавном резултат уписаног страног капитала у мешовита и сопствена предузећа, док су класична улагања (joint venture) готово потпуно изостала.

Курс динара

Током 1999. године није мењана званична вредност динара према немачкој марки, тако да је она остала на нивоу од 1 ДЕМ = 6,0 ЈУД, формираном 1. априла 1998. То значи да је непромењен био и официјелни режим формирања девизног курса националне валуте, односно везивања вредности динара за вредност немачке марке.

Кретање номиналног ефективног курса динара (НЕК), реалног ефективног курса динара (РЕК), цена на мало (ЦМ) и нерегуларног курса динар/марка (ЦК) (дец.1998=100), вредности крајем месеца

Будући да је у 1999. години на међународним девизним тржиштима смањена вредност марке и евра према долару за 14,0%, то је имало за последицу и смањење, односно депресијацију званичног номиналног девизног курса динара за 6,0%. Истовремено, званични реални ефективни курс динара апресирао је за 40,0%; за толико је, наиме, званична релативна инфлација у земљи, мерена ценама на мало, у односу на инфлацију у развијеним земљама, била већа од смањења номиналног ефективног курса динара.

Нерегуларни курс у трансакцијама међу грађанима повећан је са 8,15 динара за једну марку крајем 1998. на 21,0 динара за једну марку крајем 1999. године или за 157,7%. Како је нерегуларни курс динара порастао знатно више од званичног реалног ефективног курса, може се констатовати да су неценовни фактори били од доминантног утицаја на ниво незваничног курса динара у 1999. години.

КРЕТАЊЕ ЗВАНИЧНОГ КУРСА ДИНАРА У 1999.

(Вредност крајем периода)

	XII 1998.	Март	Јун	Септембар	Децембар
Номинални износи					
ЈУД/ДЕМ	6,0000	6,0000	6,0000	6,0000	6,0000
ЈУД/УСД	10,0308	10,9081	11,3458	11,1327	11,6615
Индекси (базни) ¹⁾					
Номинални ефек.курс	100	96,5	95,0	94,4	94,0
Реални ефек.курс	100	101,2	105,5	124,2	140,0

¹⁾ Индекс мањи од 100 указује на депресијацију, а индекс већи од 100 на апресијацију.

Кретање девизних резерви и рад девизног тржишта

Према подацима из платног биланса, девизне резерве земље су у 1999. години смањене за 73 милиона САД долара. За наведени износ је збир суфицита салда кредитно–финансијских трансакција земље са иностранством (117 милиона долара) и суфицита ставке прелазних позиција (1.151 милион долара) био мањи у поређењу са дефицитом текућег платног биланса (1.351 милион долара).

Пословање на девизном тржишту током године је имало врло мали обим услед све израженије неравнотеже између понуде и тражње девиза по званичном курсу. Оно је обављано искључиво у виду продаје девиза од стране Народне банке Југославије, према одлукама Савезне владе, највише ради задовољења потреба земље за лековима и енергентима, потреба Војске Југославије и вршења делатности савезних органа и организација.

КОНТРОЛНА ФУНКЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Као и ранијих година, Народна банка Југославије је у 1999. години контролну функцију остваривала кроз три облика активности: контролу бонитета банака и других финансијских организација, контролу законитости пословања банака, других финансијских организација, носилаца платног промета и других правних лица учесника у послу који су предмет контроле, као и спровођење посебних овлашћења у односу на пословање банака, других финансијских организација и других правних лица.

Контрола бонитета банака и других финансијских организација

У 1999. години сачињене су две информације о извршеној анализи бонитета банака са стањем на крају 1998. године и на крају јуна 1999. године и извршена је анализа финансијског стања банака са стањем на крају септембра 1999. године. Имајући у виду да је 1999. година била специфична и изузетно тешка, показатељи пословања банака не указују на неко озбиљније погоршање њиховог стања.

Из извештаја 76 банака, са стањем на дан 30. јуна 1999. године, чије податке Народна банка Југославије није проверила путем непосредне контроле, произлазе, између осталих, и следећи показатељи пословања на нивоу државе:

- коефицијент адекватности капитала износи 11,4%, а код 68 банака овај показатељ је изнад прописаног минимума од 8% (коефицијент адекватности капитала на крају јуна 1998. износио је 8,0%);

- учешће капитала у пасиви износи 11,1%, а код 49 банака овај показатељ је изнад прописаног минимума од 20% (на крају јуна 1998. ово учешће је износило 9,9%);
- однос краткорочних пласмана и извора краткорочних средстава износи 134,9%, а код 68 банака овај показатељ је у прописаним границама – једнако или више од 100% (на крају јуна 1998. тај однос је износио 163,9%);
- однос девизне пасиве и девизне активе износи 94,8%, а код 31 банке овај показатељ је у прописаним оквирима од 95% до 105% (на крају јуна 1998. тај однос је износио 95,7%);
- коефицијент великих и највећих могућих кредита износи 127,4%, а код 50 банака је испод прописаног максимума од 80% (крајем јуна 1998. овај коефицијент је био знатно већи и износио је 461,7%);
- коефицијент трајних улагања у предузећа износи 10,3%, а код 69 банака овај показатељ је испод прописаног максимума од 15% (крајем јуна 1998. тај је коефицијент износио 9,3%);
- коефицијент трајних улагања у банке износи 12,4%, а код 75 банака је испод прописаног максимума од 51% (крајем јуна 1998. износио је 9,5%);
- коефицијент пласмана у основна средства износи 35,2%, а код 36 банака овај показатељ је испод прописаног максимума од 20% (на крају јуна 1998. овај коефицијент је износио 33,2%);
- учешће потенцијалних губитака у капиталу износило је 26,1%, према 35,0% на крају јуна 1998. године.

Током 1999. године извршена је анализа 30 банака по извештајима о економско–финансијској ревизији за 1998. годину.

Осим тога, извршена је класификација свих банака у СР Југославији, са стањем на дан 31. децембра 1998. и 30. јуна 1999. године, на девет група према висини билансне суме и сачињени су просечни показатељи пословања за сваку групу банака и прегледи одређених показатеља пословања за сваку банку у групи.

На основу података банака урађен је Преглед степена усклађености пословања банака са прописаним оквирима са стањем на дан 31. децембра 1998. и 30. јуна 1999. године.

Такође је сачињен велики број различитих прегледа везаних за пословање банака (преглед просечно остварених показатеља пословања са бројем банака које

не послују у складу са прописаним оквирима ради њиховог усклађивања, преглед одређених девизних позиција “трансформисаних” банака, преглед банака код којих су потенцијални губици већи од 50% њиховог капитала, односно код којих су се стекли услови за покретање поступка за оцену финансијског стања и могућности и економске оправданости њихове санације, процена биланса банака итд.).

Будући да су измењени Закон о рачуноводству и План аналитичких рачуна у Контном оквиру за банке и друге финансијске организације, сачињени су предлози следећих подзаконских аката: Упутства о начину израде и роковима достављања рекласификованог биланса стања и биланса успеха банака и других финансијских организација, Одлуке о ближим условима примене чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама и упутства за јединствену примену те одлуке, Одлуке о критеријумима за класификацију билансне и ванбилансне активе банака и других финансијских организација према степену наплативости, Упутства за јединствену примену Одлуке о критеријумима за класификацију билансне и ванбилансне активе банака и других финансијских организација према степену наплативости, као и Одлуке о висини посебне резерве за обезбеђење од потенцијалних губитака банака и других финансијских организација.

У складу са изменама и допунама Закона о банкама и другим финансијским организацијама, такође је састављен предлог Одлуке о ближим условима примене чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама и предлог одговарајућег упутства.

Сагласно одредбама члана 29. Закона о банкама и другим финансијским организацијама, редовно су праћени извештаји банака о повећању капитала, о новим емисијама акција, о трајним улагањима капитала банака у акције предузећа и банака, о улагањима у основна средства банака, о одобравању великих и највећих могућих кредита, о продаји акција банке којом неко лице стиче више од 10% капитала, о отварању филијала, пословних јединица и представништава у земљи, као и промени састава управног и надзорног одбора банке.

У складу са чланом 28. Закона о банкама и другим финансијским организацијама, обрађено је 27 захтева банака за давање сагласности Народне банке Југославије на избор директора банака и других финансијских организација.

Сагласно одредбама чл. 25. Закона о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, обрађено је 35 захтева банака и сачињен исти број предлога за давање или одбијање сагласности за куповину, односно продају основних средстава и повећање, односно смањење трајних улагања банака.

Непосредна контрола законитости пословања банака

У току 1999. године извршено је 45 непосредних контрола код 33 банке и 45 учесника у послу који су предмет контроле, као и контрола Агенције федерације за осигурање депозита и санацију банака.

Контроле извршене код банака односиле су се на:

- законитост пословања у 1998. години са аспекта располагања новчаним средствима (код једне банке);
- употребу готовине подигнуте са пословног рачуна банке и примљене у благајну (код три банке);
- прилив девизних и динарских средстава и располагање девизним и динарским средствима у марту 1999. године (код једне банке);
- остварене показатеље пословања са стањем на дан 31. децембра 1998. године у смислу одредаба чл. 26. и 27. Закона о банкама (код једне банке);
- употребу динарских средстава и обрачун и уплату обавезне резерве у периоду од 16. марта до 15. априла 1999. године, контролу остварених показатеља пословања са стањем на дан 31. децембра 1998. године и 31. марта 1999. године у смислу чл. 26. и 27. Закона о банкама, као и динарску и девизну штедњу грађана код одређених банака и њихових филијала;
- примену Одлуке о обавези усмеравања динарских пласмана банака за време ратног стања и остварене показатеље пословања са стањем на дан 31. децембра 1998. године и 31. марта 1999. године у смислу чл. 26. и 27. Закона о банкама (код једне банке);
- примену Уредбе о девизном пословању са иностранством за време ратног стања и Одлуке о обавези усмеравања динарских пласмана банака за време ратног стања, као и на остварене показатеље пословања са стањем на дан 31. децембра 1998. године у смислу чл. 26. и 27. Закона о банкама (код пет банака);
- целокупно пословање у 1999. години (код две банке);
- девизно пословање банке преко рачуна правног лица у иностранству у 1999. години, коришћење изнетог ефективног страног новца ради дотације рачуна банке код иностраних банака и мењачке послове по основу продаје бонова за гориво за моторна возила стране регистрације (код три банке),

- девизно пословање банке преко рачуна правних лица у иностранству у 1999. години (код једанаест банака);
- коришћење изнетог ефективног страног новца ради дотације рачуна код иностраних банака (код четири банке);
- девизно пословање банке преко рачуна правних лица у иностранству у 1999. години и коришћење изнетог ефективног страног новца ради дотације рачуна код иностраних банака (код једне банке);
- девизно пословање банке преко рачуна правних лица у иностранству у 1999. години и мењачке послове по основу продаје бонова за гориво за моторна возила стране регистрације (код једне банке);
- формирање девизних средстава и располагање девизним средствима у земљи и иностранству (код једне банке);
- промет девизних средстава правних лица и предузетника која се воде на девизним рачунима код банке (код четири банке).

Контроле које су започете у 1998. години код четири банке и 45 учесника у послу који су предмет контроле завршене су у 1999. години, и то:

- 1) контрола примене Одлуке о условима изношења или слања из Југославије и уношења у Југославију новца и вредносница преко поштанских и других пошиљки и Одлуке о обавези издвајања дела девизног прилива (код једне банке);
- 2) контрола наменског коришћења кредита одобрених од банака носиоцима примарне пољопривредне производње и туристичке привреде који треба да се претворе у јавни дуг федерације (код три банке и 445 носилаца примарне пољопривредне производње – корисника кредита).

Активности везане за правна питања

На основу контрола извршених код банака, донето је шест решења којима су издати налози и изречене мере из члана 56. став 1. Закона о Народној банци Југославије, пет решења којима су издати налози и изречене све мере из члана 56 тог закона и десет закључака којима се обуставља поступак издавања налога и предузимања мера.

Донето је једно решење о ликвидацији банке и два решења о разрешењу директора банке.

Поднето је 12 пријава за привредне преступе против банака и одговорних лица у њима.

Поднето је седам пријава за прекршај против одговорних лица у банкама и једна кривична пријава против одговорног лица у банци.

Донето је једно решење којим се укида решење о покретању поступка за утврђивање услова за отварање стечаја над банком у смислу члана 14. Закона о санацији, стечају и ликвидацији банака.

На основу поднетих захтева за издавање дозволе за рад банака, донето је једно решење за издавање дозволе за рад банака и једно решење о одбијању таквог захтева.

Донето је 16 решења о давању сагласности на уговор и статут банке, односно на измену уговора и статута банке, сагласно члану 10. и 28. Закона о банкама и другим финансијским организацијама.

По истом основу донета су два решења о одбијању захтева за давање сагласности на уговор и статут банке, односно захтева за измену и допуну уговора и статута банке, као и један закључак о обустави поступка по захтеву за добијање сагласности на измену уговора, односно статута банке.

Донето је девет решења о давању сагласности на промену назива и седишта банке, сагласно члану 28. став 1. тачка под 3) Закона о банкама и другим финансијским организацијама. По истом основу, донето је једно решење о одбијању захтева за давање сагласности на промену седишта банке, као и један закључак о обустави поступка.

Позитивно су решена четири захтева за давање одобрења за продају акција којом купац стиче више од 15% оснивачког капитала банке, по основу којих има право управљања, сходно члану 12. Закона о банкама и другим финансијским организацијама. Седам захтева по истом основу је негативно решено, а по једном захтеву поступак је обустављен доношењем закључка.

Донето је 38 решења о давању сагласности по члану 25. Закона о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, а по истом основу четири захтева су одбијена.

Остале активности

На основу чињеничног стања које је утврђено у записницима о извршеној контроли банака или података тражених од банака, односно добијених од Завода за обрачун и плаћања, сачињено је више информација које се односе на располагање готовим новцем физичких лица и радњи приватника који се паушално опорезују код банака, на располагање готовим новцем правних лица са њихових жиро-рачуна код Завода за обрачун и плаћања и на примену прописа за време ратног стања код једног броја банака.

Ради појашњења примене одређених прописа и поступака при обављању контроле, давања сугестија и примедби на одређене прописе и њихове измене и допуне, сачињено је 27 белешки у вези са:

- прописаним роковима и праћењем обављања спољнотрговинског промета,
- контролом примене прописа о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана,
- расподелом јавних прихода,
- потенцијалним улагањима страних лица у постојећим условима у земљи,
- пословањем страних лица у земљи,
- издавањем потврда банкама носиоцима платног промета које подносе уз захтев за добијање овлашћења за обављање платног промета,
- пословањем банака преко рачуна у иностранству,
- оснивањем правних лица и предузетника, односно овлашћених мењача, обављањем мењачких послова и контролом тих послова,
- предлогом измена и допуна Закона о рачуноводству,
- предлогом мера за спровођење монетарне политике у 2000. години,
- сачињеним нацртима и предлозима подзаконских аката за примену новог закона о платном промету,
- применом Одлуке о обавези издавајања дела текућег девизног прилива,
- пословним рачунима банака,
- неусаглашености Одлуке о начину и поступку обављања платног промета у земљи провером покрића на рачунима учесника у платном промету и носилаца платног промета са Уредбом о примењивању Закона о платном промету за време ратног стања,

- предлогом Одлуке о начину и поступку исплате упутница код предузећа ПТТ саобраћаја и организационих делова Народне банке Југославије – Завода за обрачун и плаћања,
- предлогом за регулисање обављања платног промета код поштанских јединица за рачун Поштанске штедионице,
- допуном Закона о платном промету, који ступа на снагу 1. јануара 2000. године.

У периоду од 6. октобра до 31. децембра 1999. године издато је 45 потврда банкама и другим финансијским организацијама будућим носиоцима платног промета о усклађености обима пословања са новим законом о платном промету.

Током целе године се кореспондирало са великим бројем правних лица и органа који су имали одређене проблеме у пословним односима са банкама и у обављању платног промета. Њихови проблеми су у оквиру надлежности разрешавани или су за њихово решавање та правна лица и органи упућивани на одговарајуће надлежне институције или органе.

ПЛАТНИ ПРОМЕТ У ЗЕМЉИ

Завод за обрачун и плаћања (ЗОП) извршавао је у 1999. години свакодневне оперативне послове за 380.070 ималаца рачуна, као и послове плаћања са грађанима по основу њихових пословних и других односа са учесницима у платном промету. Ти послови обухватали су обраду података ималаца рачуна код ЗОП-а и носилаца платног промета и информација у вези с тим.

Број извршених налога за плаћање у 1999. години био је на нивоу 1998. године, а вредност укупно извршених плаћања износила је 1.287 милијарди динара или 18% више него у 1998. Од укупног износа извршених плаћања на плаћања између учесника у платном промету у истом месту односи се 645 милијарди динара, а на плаћања између учесника у платном промету у различитим местима 642 милијарде динара. Треба напоменути да је целокупан износ плаћања извршен без задржавања у платном промету.

Поред текућих послова, у ЗОП-у су извршени и послови везани за израду подзаконских аката за обављање платног промета по новом закону о платном промету, као и упутстава за примену тих аката. Поменутих аката се на ближи начин уређују систем плаћања и значајни сегменти тог система, као што су: план рачуна за обављање платног промета; отварање и укидање рачуна код Народне банке Југославије и других носилаца платног промета за плаћање у земљи; начин обављања платног промета; начин обављања платног промета електронским путем; начин давања и одузимања овлашћења за обављање платног промета; начин плаћања готовим новцем; критеријуми и утврђивање благајничког максимума за носиоце платног промета, правна лица и предузетнике; врсте података и

рокови у којима се они достављају Народној банци Југославије; начин наплате са рачуна; начин вршења контроле и начин давања података о бонитету.

Извршена су, такође, и одговарајућа истраживања и изучавања међународних стандарда који се односе на трансфер података и међубанкарски обрачун извршених плаћања, како би се овладало неопходним знањима ради усвајања иностраних искустава из тих области при изради апликативних програмских система функционисања платног промета за потребе примене новог закона.

Значајна активност односила се и на припрему иницијативе према надлежним институцијама (Удружењу банака Југославије, министарствима, коморама итд.) за процену степена оспособљености учесника у платном промету и носилаца платног промета за потребе спровођења новог закона о платном промету. Та иницијатива имала је за резултат свестрану анализу и оцену реалних услова (ликвидност у привреди, трошкови преноса платног промета, уједначеност техничко–технолошких решења и др.) за примену новог закона, односно одлагање његове примене за годину дана.

Завод је у 1999. години у девет спроведених циклуса обавезне мултилатералне компензације између учесника у платном промету компензирао њихове доспеле обавезе у укупном износу од 13,3 милијарде динара, што је извршено без ангажовања жиралних депозитних средстава са рачуна учесника обавезне мултилатералне компензације. У последњих неколико циклуса компензације нису учествовали привредни субјекти са територије АП Косова и Метохије и Републике Црне Горе. Спроведена компензација је утицала на побољшање ликвидности учесника у платном промету.

У току 1999. године започета је израда пројекта “Бонитет правних лица у Савезој Републици Југославији”. Формирани су експертски тимови и стручне радне групе и започета израда иницијалних материјала. Такође је започет рад на формирању Централног депоа хартија од вредности.

ЗОП је перманентно спроводио контролу примене бројних савезних и републичких прописа код великог броја пословних субјеката, пре свега прописа који се односе на наплату јавних прихода намењених финансирању државних функција (акциза и пореза на промет, као и посебног савезног пореза на промет).

Поред тога, посебна пажња била је посвећена примени прописа који су важили у ратним условима (пре свега оних који се односе на банке) и документарној контроли налога за плаћање.

Број извршених контрола у 1999. години је, у односу на 1998. годину, мањи за 46%, а до тога је дошло због опредељења ЗОП-а да приоритетно врши најобухватније и најсложеније контроле (контроле годишњих и полугодишњих рачуна, пописа имовине и обавеза, као и финансијско-материјалног пословања), које временски знатно дуже трају, због смањења броја извршилаца са 364 на 301 (17%), као и дужих обука инспектора ЗОП-а из области струке и ради стицања професионалних звања из рачуноводствене струке.

БИЛАНС НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

(У млн динара)

	31. дец. 1999.	Промене у 1999.
I. АКТИВА	75.326,2	10.624,4
1. КРАТКОРОЧНО ПОСЛОВАЊЕ	35.933,8	6.626,3
Злато и девизе	14.270,9	1.984,1
Потраживања у девизама	24.110,9	2.753,8
Од иностранства	20.355,3	2.717,2
Од банака у земљи	2.274,7	-195,0
Остало	1.480,9	231,6
Укупни пласмани НБЈ	6.998,6	3.246,7
Пласмани банака	4.094,8	1.553,2
Пласмани држави	296,6	245,0
Купљене хартије од вредности	2.607,2	1.448,5
Остала потраживања	-9.446,6	-1.358,3
2. ДУГОРОЧНО ПОСЛОВАЊЕ	36.474,2	3.497,5
Потраживања у девизама	27.528,0	2.602,3
Од иностранства	2.462,4	354,1
Од банака у земљи	25.065,6	2.248,2
Пласмани комитентима	1.481,3	17,6
Удео Југославије у МФО	7.464,9	877,7
3. ТРАЈНА СРЕДСТВА И УЛОЗИ	2.918,2	500,5
II. ПАСИВА	75.326,2	10.624,4
1. КРАТКОРОЧНО ПОСЛОВАЊЕ	24.233,1	6.475,2
Обавезе у девизама	10.566,8	2.139,4
Према иностранству	2.041,5	236,4
Према домаћим комитентима	306,1	30,1
Из међубанкарског пословања	4.088,7	1.042,6
Остало	4.130,5	830,3
Обавезе у динарима	9.902,0	2.162,7
Готов новац у оптицају	6.688,3	1.637,5
Депозитни новац	639,7	224,0
Остали депозити	2.574,0	301,2
Депозити банака	2.339,5	634,8
Жиро-рачуни	695,9	261,6
Обавезна резерва	1.215,3	100,4
Хартије од вредности	428,3	272,8
Расходи и приходи	699,7	699,7
Остале обавезе	725,1	838,6
2. ДУГОРОЧНО ПОСЛОВАЊЕ	48.701,2	3.956,7
Обавезе у девизама	48.701,2	3.956,7
Према иностранству	44.351,4	3.600,9
Према домаћим комитентима	395,5	-50,3
Остало	3.954,3	406,1
3. ТРАЈНИ КАПИТАЛ И ОСТАЛИ ИЗВОРИ СРЕДСТАВА	2.391,9	192,5

САДРЖАЈ

ПРЕГЛЕД ГЛОБАЛНИХ КРЕТАЊА.....	1
КРЕТАЊА У РЕАЛНОМ СЕКТОРУ-----	11
<i>Крећање цена -----</i>	<i>11</i>
АГРЕГАТНА ПОНУДА -----	15
Домаћа производња -----	15
<i>Индустријска производња-----</i>	<i>16</i>
<i>Пољопривредна производња -----</i>	<i>18</i>
<i>Грађевинска производња -----</i>	<i>19</i>
<i>Саобраћајна делатност -----</i>	<i>19</i>
<i>Туризам и угоститељство-----</i>	<i>19</i>
<i>Промет робе -----</i>	<i>20</i>
<i>Заносленост -----</i>	<i>20</i>
АГРЕГАТНА ТРАЖЊА -----	23
<i>Лична потрошња -----</i>	<i>23</i>
<i>Јавна потрошња -----</i>	<i>24</i>
<i>Бруто инвестиције-----</i>	<i>24</i>
МЕРЕ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ -----	27
МОНЕТАРНА КРЕТАЊА -----	35
<i>Токови креирања примарног новца-----</i>	<i>35</i>
<i>Непо домаћа активна банака -----</i>	<i>39</i>
<i>Пасиви банака -----</i>	<i>45</i>
<i>Крећање новчане масе-----</i>	<i>50</i>
<i>Ликвидност банака-----</i>	<i>55</i>
<i>Капиталне стоје Народне банке Југославије-----</i>	<i>59</i>
<i>Активне капиталне стоје банака -----</i>	<i>61</i>
<i>Пасивне капиталне стоје банака -----</i>	<i>63</i>
<i>Београдска берза -----</i>	<i>65</i>
<i>Штедња капиталничка -----</i>	<i>67</i>
ЕКОНОМСКИ ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ -----	69
<i>Платни биланс -----</i>	<i>71</i>
<i>Робна размена-----</i>	<i>73</i>
<i>Неробно пословање-----</i>	<i>77</i>

<i>Курс динара</i> -----	78
<i>Крећање девизних резерви и рад девизног тржишта</i> -----	80
<i>КОНТРОЛНА ФУНКЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ</i> -----	81
<i>Контрола бонитета банака и других финансијских организација</i> -----	81
<i>Непосредна контрола законитости пословања банака</i> -----	84
<i>Активности везане за правна питања</i> -----	85
<i>Остале активности</i> -----	87
<i>ПЛАТНИ ПРОМЕТ У ЗЕМЉИ</i> -----	89
<i>БИЛАНС НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ</i> -----	92

**ОРГАНИ И РУКОВОДСТВО
НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

ГУВЕРНЕР НАРОДНЕ БАНКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Душан Влатковић

ВИЦЕГУВЕРНЕРИ

Жарко Трбојевић

Ратко Бановић

Миливоје Јауковић (до 15. јуна 1999)

Љубиша Крговић (до 15. јуна 1999)

Илија Петровић

Издаје и штампа
Народна банка Југославије,
Београд, Булевар револуције 15,
тел. 3248-841
